NATALIA STRĂJESCU

ATELIERE DE LECTURĂ ȘI INTERPRETARE A TEXTULUI

(auxiliar didactic pentru liceeni)

CHIȘINĂU, 2025

UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT
„ION CREANGĂ” DIN CHIȘINĂU
FACULTATEA FILOLOGIE ȘI ISTORIE
CATEDRA LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

NATALIA STRĂJESCU

ATELIERE DE LECTURĂ ȘI INTERPRETARE A TEXTULUI

(auxiliar didactic pentru liceeni)

CHIȘINĂU, 2025

CZU
S90

Aprobat de Senatul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, proces-verbal nr. 7 din 27.02.2025

Consultant științific:
Adrian GHICOV, conferențiar universitar, doctor habilitat

Recenzenți:
Polina TABURCEANU, conferențiar universitar, doctor în filologie
Rodica GOTCA, grad didactic superior, doctor în filologie

Autor:
Natalia STRĂJESCU, doctor în filologie

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN REPUBLICA MOLDOVA

Străjescu, Natalia.

Ateliere de lectură şi interpretare a textului : (auxiliar didactic pentru liceeni) / Natalia Străjescu ; consultant ştiinţific: Adrian Ghicov ; Universitatea Pedagogică de Stat "Ion Creangă" din Chişinău, Facultatea Filologie şi Istorie, Catedra Limba şi Literatura română. – Chişinău : [S. n.], 2025 (CEP UPSC). – 101 p. : fig. color.

Cerinţe de sistem: PDF Reader.

Bibliogr.: p. 99-101 (27 tit.) şi la sfârşitul atelierelor.

ISBN 978-9975-48-233-2 (PDF).

37.091:821.135.1(478).09(075.3)
S 90

Centrul Editorial-Poligrafic al
Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”

CUPRINS

CUVÂNT-ÎNAINTE 4

ATELIERUL DE LECTURĂ – O PRACTICĂ EFICIENTĂ DE FORMARE A COMPETENȚELOR 5

ATELIERUL DE LECTURĂ 1. Dumitru Matcovschi. *Toamna porumbeilor albi* 19

ATELIERUL DE LECTURĂ 2. Tatiana Țîbuleac. *Grădina de sticlă* 41

ATELIERUL DE LECTURĂ 3. Oleg Serebrian. *Cântecul mării*. 62

ATELIERUL DE LECTURĂ 4. Dan Lungu. *Sînt o babă comunistă!* 74

REPERE DE CONȚINUT ÎN PREZENTAREA UNEI CĂRȚI 86

SUGESTII DE TEXTE LITERARE PENTRU ATELIERELE DE LECTURĂ ÎN LICEU 89

SUGESTII DE APLICARE A AUXILIARULUI DIDACTIC 90

BIBLIOGRAFIE 99

CUVÂNT-ÎNAINTE

Conform *Curriculumului național la limba și literatura română* (2019), lecția-atelier este o activitate de muncă intelectuală/ un proces tehnologic, care vizează formarea/ dezvoltarea unor competenţe specifice în cadrul unui grup de lucru, în procesul de învățământ. Pentru a forma o atitudine pro-activă a elevului față de lectură, recomandăm lecțiile de tip *atelier de lectură*.

Procesul de lectură va ocupa doar o parte din atelier, completându-se prin activități de audiere, vorbire, discuţie/ dezbatere şi scriere. Privit prin prisma competenţelor – de *a citi coerent, fluent, conştient şi expresiv; a recepţiona şi de a înţelege cele citite* – atelierul poate viza și probleme inter- și transdisciplinare din aria curriculară Limbă și comunicare.

Concepția care a stat la baza acestui auxiliar didactic derivă din ideea promovată de *Curriculumul național la limba și literatura română*: lucrul pe text este fundamental. Totodată, propunem aspecte teoretice, sugestii practice care vizează modalități de organizare a uneia dintre cele mai importante lecții de tip atelier, precum și tehnici de lectură a operelor literare, în vederea promovării lecturii în clasă, școală, comunitate. Totodată, am realizat patru proiecte pentru atare activități și am recomandat texte/ opere literare epice care nu se regăsesc în lista curriculară, dar care vor deschide tânărului cititor noi lumi artistice, îl vor familiariza cu noi modele literare și îl vor motiva să exploreze lumea fascinantă a cărților.

ATELIERUL DE LECTURĂ – O PRACTICĂ EFICIENTĂ DE FORMARE A COMPETENȚELOR

Întotdeauna mi-am imaginat paradisul
ca fiind un fel de bibliotecă.
(Jorge Louis Borges)

Actul lecturii are un impact definitoriu asupra dezvoltării competențelor de comunicare și de receptare a textului literar la lecțiile de limbă și literatură română. Astăzi, când tehnologiile digitale au pus stăpânire pe existența și activitățile noastre, când televiziunile ne proiectează într-o lume coloră a vizualului, tot mai mult se pune accent pe promovarea lecturii, prin multiple forme, în rândul elevilor/ tinerilor și ruperea de aceste comodități, primordial fiind actul de comunicare. „Atât cultura comunicării, cât și cea literar-artistică se vor forma, în principal, pornind de la textul literar sau nonliterar.”[1] Lectura dezvoltă capacități pe care nici o altă activitate nu le poate satisface: comunicare, gândire, receptare, imaginație, creativitate, empatie, gustul estetic, artistic; ea permite concomitent accesul la toate acestea, opera/ cartea fiind o poartă spre cunoaștere.

În *Dicționarul de pedagogie* al lui Sorin Cristea, lectura este definită în felul următor: „Lectura reprezintă o metodă didactică de învățământ în care predomină acțiunea de comunicare scrisă, care propune elevului/ studentului o cale de

[1] *Curriculum național la limba și literatura română*, clasele X-XII. – Chișinău: Lyceum, 2020, p. 10.

(auto)instruire eficientă, (auto)perfectabilă prin dobândirea unor tehnici intelectuale specifice. Astfel de tehnici asigură valorificarea deplină a procedeului «muncii cu cartea», respectiv a «muncii cu manualul» sau alte materiale de acest gen, destinate special învățării."[1]

Pornind de la ideea că literaturii, actului creator trebuie să-i corespundă niveluri și orizonturi ale așteptării, că școala, contribuind la formarea acestora, trebuie să le alimenteze și să le întărească, să obișnuiască elevii cu spațiul, timpul, vocile literaturii, cu specificul imaginilor și cu rigorile expresivității, Ioan Derșidan susține că „gustul literar, imaginația, sensibilitatea și rafinamentul se educă prin lecția de limba și literatura română", că „înțelegerea și explicarea literaturii cere o participare afectivă și rațională a elevilor, noțiuni clare, exprimare liberă."[2]

În acest sens, pentru a diversifica aria de opere literare și modalitățile de interpretare a acestora, se constată eficiența și utilitatea *atelierelor de lectură* atât la treapta gimnazială, cât și la cea liceală, ele fiind parte integrantă a procesului instructiv-educativ, recomandate de curriculum-ul național la disciplina respectivă. Documentul normativ care a servit drept bază pentru elaborarea acestui auxiliar didactic este *Curriculum național la limba și literatura română*, clasele X-XII, „aprobat instituțional

[1] Cristea Sorin. *Dicționar de pedagogie*. – Chișinău-București: Grupul Editorial Litera, 2000, p. 212
[2] Derșidan Ioan. *Metodica predării limbii și literaturii române*. – Oradea: EU Emanuel, 2003, p. 18.

și ca model pedagogic, ce descrie întregul parcurs didactic pe dimensiunea studiilor liceale, axat pe dezvoltarea competențelor specifice educației lingvistice, prin studiul limbii române și al educației literar-artistice, prin studiul literaturii române, cu multiple deschideri spre fenomenul literaturii universale."[1]

Acesta este o cale alternativă către lumea textului, prioritare fiind „instanțele care circumscriu și determină într-un complicat joc dialectic modul de a fi al lecturii (textul, codurile, lectorul, contextul)."[2] Profesorul este un liber arbitru, este în drept să selecteze și să propună pentru atelierul de lectură opere care se încadrează, ca specie/ tematică/ abordare/ personaje lecțiilor de limba și literatura română. „Atelierul de lectură se organizează atunci când profesorul are în obiectiv lectura textului ca activitate principală, iar textul poate fi ales – în funcție de obiective – după factură, specie, volum. Pas cu pas, lecție cu lecție, elevii vor învăța să citească diferite texte literare și nonliterare, să proceseze și să organizeze informația, asimilând strategii de lucru, iar ulterior – să producă texte literare, nonliterare și metaliterare, conform cerințelor curriculare."[3]

Activitatea educațională a fiecărui profesor este orientată spre realizarea obiectivului primordial al școlii: dezvoltarea

---

[1] *Curriculum național la limba și literatura română*, clasele X-XII. – Chișinău: Lyceum, 2020, p. 4.
[2] Cornea Paul. *Introducere în teoria lecturii*. – București: Minerva, 1988, p. 118.
[3] *Ghid de implementare a curriculumului disciplinar*. – Chișinău: Lyceum, 2020, p. 82.

liberă, armonioasă a omului și formarea personalității creative ce se poate adapta la condițiile de schimbare a vieții. În acest sens, atelierul de lectură la orele de limba și literatura română va asigura eficiența acestui deziderat. În lucrarea de față ne propunem:

- să stabilim tipurile de competențe formate prin prisma lecțiilor ateliere de lectură;
- să elaborăm modele ale unor lecții de tip atelier la disciplina limba și literatura română axate pe formarea de competențe;
- să demonstrăm necesitatea lecțiilor-atelier în formarea competențelor de receptare și interpretare a textului literar;
- să stimulăm/ dezvoltăm atitudinea elevilor față de opera literară prin lecțiile de tip atelier;
- să relevăm importanța lecțiilor-atelier pentru formarea preferințelor lectorale ale elevului.

Atelierul, în sens direct, presupune exersarea nemijlocită în clasă, având ca finalitate formarea de competențe și obținerea unui produs apreciabil prin notă. Atelierele de lectură și creație sunt implementate în pedagogie odată cu sistemul „foaierelor socioeducative și a claselor deschise", teoretizat de pedagogul francez Bernard Eliade. Astfel, clasa devine un laborator, un câmp de lucru și creație pentru elevi. Ei își formează deprinderi de a se iniția în tehnica documentării și a lucrului cu sursele bibliografice, a informării și a selectării materialului. Ei țin discursuri structurate fie după concepția proprie, fie după

algoritmul recomandat de profesor; învață unul de la altul, se învață unul pe altul, iar în echipă fiecare muncește pentru succesul și rezultatul individual. Aceasta contribuie la dezvoltarea inițiativei, a cutezanței, a creativității.

Clasa de elevi devine, așadar, laborator de cercetare și învățare, demonstrând importanța spiritului activ și eficiența lucrului în echipă pentru obținerea performanțelor. Scopul atelierului de lectură este de a oferi un spațiu deschis pentru interpretarea operei literare și manifestarea spiritului liber, devenind o activitate centrată pe cel ce învață.

Indiscutabil că există și alte obiective, precum „cultivarea gândirii, a imaginației (îndeosebi a celei creatoare), a spiritului de observație, a exprimării, educarea unor sentimente deosebite, precum cele morale (solidaritatea umană, atașamentul față de ceea ce înseamnă adevărul, binele și frumosul, față de locul în care ne-am ivit pe lume: familie, sat, oraș, țară natală), cât și formarea unei conduite civilizate în societate. Nu trebuie să se uite însă nici faptul că finalitatea principală a procesului de receptare a literaturii în școală rămâne aceea de a forma din elevi cititori de literatură, cititori în devenire, adică „oameni cu deprinderea de a citi, zilnic, ceva interesant, capabili de a adopta o poziție personală față de lecturile lor.”[1]

Conform *Curriculum-ului național la limba și literatura română* (2020), alături de lecțiile tradiționale, atelierul are

[1] Parfene Constantin. *Metodica studierii limbii și literaturii române în școală. Ghid teoritico-aplicativ*. – Iași: Polirom, 1999, p. 115.

menirea de a promova activități eficiente, bazate pe formarea de competențe și centrate pe elev. Acesta trebuie să producă, să perceapă esența procesului, să lucreze asupra elaborării produsului, să înțeleagă logica demersului în receptarea și interpretarea operei literare. Totuși, „pe lângă lectura de informare/ formare de competențe, absolvenții învățământului general ar trebui să perceapă lectura ca proces inerent existenței: lectura pentru cultivare personală continuă, lectura ca alternativă de divertisment, de destindere/ recreere, lectura ca resursă de idei și creativitate.”[1] Orice carte pe care o citesc îi marchează într-un fel, îi face să trăiască o lume paralelă cu cea reală, o lume reflectată în pagină, care își are punctul de plecare în realitatea existențială. Derivate din munca, răbdarea și pasiunea omului pentru cuvântul artistic și armonios, cărțile stau la căpătâiul desăvârșirii personalității umane, îmbogățesc cunoștințele, dezvoltă gândirea. Cartea reprezintă cel mai complex labirint al inteligenţei umane, filele ei însumând cunoştinţe, sensibilitate, fapte pe care le păstrează intacte un timp nedeterminat.

Mircea Cărtărescu spune: „Cărțile sunt asemenea unor fluturi […]. Pe aripile fluturilor noștri de hârtie, asemenea unor solzișori care irizează lumini, sunt tatuaje ciudate înscrise cu cerneală tipografică. A trebuit să mergem la școală ca să le descifrăm. Stând confortabil pe spinarea mătăsoasă a marelui

[1] Gherman Oxana. *Atelierul de lectură. Repere metodologice*. În: Instrumentul Bibliometric Național. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/p-67-80.pdf (accesat 28.10.2024)

fluture, citim și zburăm. Căci fluturele nu se urnește de pe frunza lui dacă nu-i inventăm aripile adevărate, care nu sunt de hârtie, nici de cerneală, nici de cuvinte, ci de imagini, atingeri, mirosuri și melodii. Pe toate ni le imaginăm citind. Și atunci înțelegem că zborul, chiar dacă nu duce în lumi depărtate, se petrece întotdeauna în noi înșine."[1] Această pornire interioară se va manifesta, ulterior, prin capacitatea elevului de a se exprima, de a vorbi coerent, de a întrețese în fraze bine ordonate gânduri și idei desăvârșite.

Pentru elev, atelierul de lectură este o oportunitate de a descoperi lumea textului, de a se implica prin colaborare, de a-și forma și demonstra competențele în interpretarea mesajului literar.

Profesorul e cel care dirijează tot procesul: el nu face munca elevului, ci orientează, ajută, explică, monitorizează, intervine cu sugestii, atunci când e cazul, pentru a se ajunge la scopul final și realizarea sarcinii didactice.

Lecțiile de tip atelier sunt o formă practicabilă și eficientă în sistemul școlar din Republica Moldova, iar sursele de specialitate fie sunt actualizate, fie elaborate noi strategii de implementare a acestora. „Proiectarea atelierului de lectură trebuie făcută la etapa elaborării planului calendaristic pentru întreg anul, distribuind câte 1-2 ore de acest gen o dată la două luni (adică 4 ateliere de lectură pe an, prevăzute poate chiar

[1] http://subiecte.citatepedia.ro/despre.php?s=Mircea+C%E3rt%E3rescu%40fluturi

pentru ultimele lecții din preajma vacanțelor sau pentru primele de după vacanță). Este important ca elevii să fie familiarizați cu proiectul și pregătirea atelierului de lectură să devină responsabilitatea tuturor, nu doar a profesorului."[1]

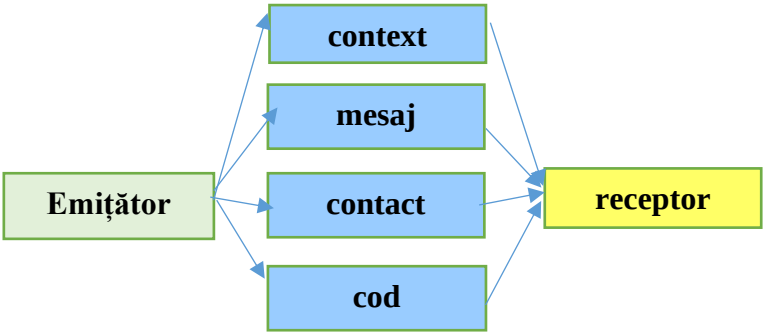
Atelierul de lectură poate avea diverse forme de organizare și desfășurare. Cea mai eficientă metodă este ca elevilor să le fie recomandată spre lectură, din timp, cartea selectată de profesor, alta decât cele recomandate de curriculum, dar care se raportează la aria curriculară Limba și literatura română. Elevii pot fi grupați în 4-5 echipe, în așa fel ca, prin prezentarea acestor lecturi în cele 4-5 ateliere preconizate conform proiectării, să se reușească a interpreta/ analiza/ prezenta mai multe texte literare. Specificul disciplinei școlare limba și literatura română „se definește printr-un corp de cunoștințe compozit, care au fost sintetizate, conform noilor orientări constructiviste, în următoarele dimensiuni: viziunea integratoare; învățarea sintetică; lectura expresivă, gândirea narativă; referențialitatea textului."[2]

Libertatea de imaginaţie arată că tot ce este spus într-o carte declanşează atenţia, aşteptarea, amintirea, (re)trăirea, emoția, comunicarea. Astfel, gândurile elevului/ cititorului se pun în mişcare, îl fac să mediteze asupra lumii descoperite și dacă se încadrează ideatic în acest univers. Chestiunea care ne

[1] Cosovan Olga. *Atelierul de lectură: formarea cititorului reflelxiv*. În *Didactica Pro...*, nr. 3-4 (13-14), Chișinău, 2020, p. 122.
[2] Ghicov Adrian. *Didactica textului în rețea*. – Chișinău: S.n., Tipografia „Print-Caro", 2017.

preocupă este direcţia acestei mişcări: unde ne duce ea? Mai mult decât creaţia literară propriu-zisă, este în joc crearea şi formarea omului, a personalității și identității lui, a competenței lui de exprimare și comunicare.

Între formele comunicării, lectura ocupă un rol important, legat de calitatea formației umane, de complexitatea dezvoltării psihice, de nivelul de reflexivitate, de capacitatea de interacțiune. Ținând cont de schema comunicării emisă de Roman Jakobson, aceasta presupune un emițător și un receptor care să cunoască și să descifreze codul, comunicarea însemnând și decodificarea mesajului.

Emițătorul (scriitorul) are menirea, prin intermediul operei sale, de a transmite receptorului (cititorului) mesajul acesteia pentru a fi decodificat. Competența de comunicare este definită drept „capacitatea care permite producerea și interpretarea

mesajelor precum și negocierea sensului în contexte specifice, asimilate situației de comunicare."[1]

Claude Simard, profesor în științe ale educației la Universitatea Laval din Quebec, identifică şase componente ale competenţei de comunicare:

- *verbală* – inlcude dimensiunea lingvistică (aspectele de ordin fonetic, lexical, morfologic şi sintactic), dimensiunea textuală (vizează regulile de stabilire a coerenței logice între propoziţii, fraze, părţi, de aici rezultând mai multe structuri textuale – narativă, descriptivă, argumentativă, explicativă, dialogată etc.) şi dimensiunea discursivă (presupune folosirea contextuală a limbii, a registrelor acesteia, a normelor de interacţiune verbală etc.);
- *cognitivă* – se raportează la activitățile intelectuale implicate în producerea şi comprehensiunea limbajului;
- *enciclopedică* – se referă la cunoaşterea aspectelor lingvistice, textuale, discursive, specifice unor anumite domenii de activitate umană: istorie, geografie, tehnică, artă etc.;
- *ideologică* – se raportează la modalitatea de a reacţiona la diverse idei, valori, atitudini, principii vehiculate prin discurs;

[1] Graur Smaranda. *Importanța lecturii în formarea competențelor de comunicare*. În: *Lectura de plăcere de la teorie la exemple de bune practici*. – Cluj-Napoca, 2018.

- *literară* – vizează trimiterile literare şi capacităţile de exploatare a creativităţii verbale individuale;
- *socioafectivă* – este legată de sentimentele şi atitudinile care pot influenţa comportamentul verbal al fiecăruia.

Astfel, prin comunicare, omul intră și rămâne în complexitatea vieții reale, în timp ce prin lectură, el se transpune în ficțiune, accede într-o lume a virtualului asumat. Privită din perspectiva potențialului comunicativ al omului, lectura este cea mai bogată formă de comunicare.

Lectura dezvoltă competențe pe care nici o altă activitate nu le poate satisface: comunicare, gândire, imaginație, creativitate, empatie, gustul estetic, artistic; ea permite concomitent accesul la toate acestea, cartea fiind o poartă spre cunoaștere.

Radu Paraschivescu aduce un omagiu actului lecturii prin următoarea pledoarie: „Cititul mi se pare unul dintre lucrurile cele mai frumoase și bune pe care le poți face în viață. Omul care citește își asigură acces nelimitat la o infinitate de vieți și de aventuri. Prin urmare, dacă vrei să trăiești trei sute de mii de vieți într-una singură, pune mâna pe carte.”

Când era profesor la Colegiul Național, Mihai Eminescu practica o strategie deosebită de a atrage discipolii în actul lecturii. El spunea: „Îmi place vitalitatea lor debordantă, din care uneori am sentimentul că mă hrănesc ca un fel de vampir. Cât despre citit – nu le impun nici un fel de lecturi obligatorii, dar le vorbesc despre cărțile pe care le consider esențiale, mai ales despre romanele lui Dostoievski, încercând să-i fac curioși.

Mulți dintre ei încep să citească astfel din proprie voință.” Această tehnică am încercat-o personal cu elevii și cu studenții și este una cu impact. A fost suficient să le povestesc secvențe memorabile dintr-o operă citită sau să le vorbesc, cu patos și convingere, despre personaje sau situații care m-au marcat, că rezultatul a fost unul surprinzător: am reușit să le trezesc (unora!) interesul și gustul pentru a descoperi lumea acelei cărți. Recenziile survenite din partea lor m-au făcut să constat că au fost receptivi la sugestiile semnalate, că acea scânteie pe care am reușit să o aprind nu s-a stins, din contra, focul pasiunii pentru lectură s-a profilat în ideile și gândurile lor. Respectiv, această excursie literară transferă elevul-cititor în ambianța scriitorului și a universului său de hârtie, oferind noi căi de receptare a operei.

Astăzi avem tot mai mulți susținători ai procesului de lectură, se promovează lectura în instituțiile de învățământ, în comunitățile sătești și orășenești. În țară, a fost lansat și programul național *Lectura Central*, care are are scopul să centreze aporturile bibliotecilor, comunităților și factorilor de resort pentru optimizarea interesului față de carte, promovarea lecturii și dezvoltarea culturii lecturii. Un alt concept de amploare este Proiectul Național de promovare a Lecturii *Cartea deschisă*, sub patronajul Președintei Republicii Moldova, Maia Sandu, susținut de Ministerul Educației și Cercetării, implementat în parteneriat cu diverse instituții și organizații cu profil cultural și educațional.

Pe data de 5 februarie este marcată Ziua Internațională a Cititului Împreună, pe 3 martie – Ziua Internațională a Scriitorilor, pe 21 martie – Ziua Internațională a Poeziei, pe 23 aprilie – Ziua Internațională a Cărții. Totodată, se organizează *Lecturiada Publică pentru Juniori și Seniori*, concursul *ProLectura* – activități prin care se practică promovarea lecturii și a cărții, în general.

Așadar, din cele prezentate mai sus, reiterăm că atelierele de lectură:

- stimulează interesul pentru lectură;
- servesc drept îndemn pentru dezvoltarea personalității;
- cultivă gustul estetic și preferințele de lectură;
- formează competențe de receptare/ interpretare/ evaluare a operei literare;
- asigură o învățare interactiv-creativă, necesară pentru a educa omul creativ și a forma personalitatea acestuia.

Algoritmul atelierului de lectură[1]

Lectura individuală	Lectura publică
Generarea – Aleg lectura (carte, text literar, fragment, etc.).	**Implementarea** – Prezint cele citite: titlul, autorul, editura, anul apariției. – Relatez impresiile generale.

[1] Marin Mariana. *Proiectarea atelierelor ca formă de organizare interactivă din perspectiva acțional-axiologică*. În: *Didactica Pro*, nr. 5-6 (69-70), Chișinău, 2011, p. 44

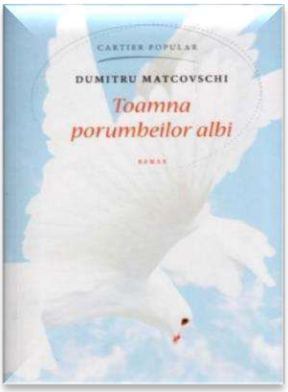
– Aleg partenerul de lectură (după caz - poate fi colegul de bancă, profesorul, un alt coleg). – Motivez alegerea lecturii date. – Ascult sarcinile sau criteriile de apreciere pentru lectura dată. **Conceptualizarea** – Realizez lectura în condițiile propuse (independent, cu voce tare, în parteneriat). – Lansez primele impresii, emoții. Le înregistrez în fișa de lectură. – Discut cu colegul/ colegii/ profesorul despre primele impresii. **Optimizarea** – Stabilesc tipul lecturii. Conștientizez lectura după anumite criterii: gen, specie, curent literar. – Clarific unele sensuri ambigue – cu ajutorul dicționarelor, a profesorului, a partenerului de lectură. – Construiesc o schemă a ierarhizării personajelor (după tipologie, statutul social, vârstă, preocupări, interese, etc.). – Înregistrez (subliniez, extrag) expresii, idei, gânduri, sistemul de imagini artistice. – Înregistrez ideile, mesajul în fișa de lectură.	– Prezint situațiile pe care le-am înregistrat drept fascinante. – Propun spre discuție unele imprecizii, nedumeriri pe care le-am avut pe parcursul lecturii. – Ascult ideile colegilor. Încerc să explic prin argumente din text. – Ascult prezentările de lectură ale colegilor. – Asociez lecturile colegilor cu cea realizată de mine. – Stabilesc asemănări, deosebiri. – Discut despre problemele apărute în timpul lecturii. **Definitivarea** – Trag concluzii personale/ de grup. – Realizez reușita/ nereușita încadrării mele în atelierul de lectură. – Apreciez lectura la final, în conformitate cu cerințele înaintate la începutul atelierului de lectură.

ATELIER DE LECTURĂ 1

Dezvoltarea abilităților de caracterizare a personajului literar

Dumitru MATCOVSCHI. *Toamna porumbeilor albi*

Moto: „Eu nu sunt martir, nu sunt apostol, nu sunt mesager, sunt om al acestui pământ. Și sper că după ce mă vor petrece în ultimul drum, pe lespedea mea de mormânt prietenii vor lăsa această inscripție în loc de epitaf: *A fost Om*.”
(Dumitru Matcovschi)

Tipul lecției: Atelier de lectură
Subiectul lecției: Personajul ca element de structură a operei epice. *Toamna porumbeilor albi* de Dumitru Matcovschi
Participanți: elevii clasei a XII-a
Metode și strategii didactice: conversația, învățarea prin descoperire, dezbaterea, lucrul în echipe, brainstormingul, exerciții de creativitate, etc.

Competențe specifice:

CS 3: Lectura și interpretarea textelor literare și de graniță, demonstrând gândire critică și atașament față de valorile naționale și general-umane.

CS 6: Valorificarea experiențelor lingvistice și de lectură în vederea dezvoltării personale pe parcursul vieții, demonstrând interes axiologic și estetic.

Scenariul lecției de lectură

DOMENIUL COGNITIV

Informează-te și argumentează că universul tematic al prozei lui D. Matcovschi este completat de motivul legăturii de continuitate, al axei și al rădăcinilor.

Autorul: Dumitru Matcovschi (20 octombrie 1939 Vadul-Rașcov – 26 iunie 2013, Chișinău) a fost un poet, prozator, academician, publicist și dramaturg din Republica Moldova, membru titular al Academiei de Științe a Moldovei. Este recunoscut pe plan internațional și reprezintă un simbol al mișcării de renaștere națională din Basarabia. Este autorul a peste 50 de volume de poezie, a scris romanele *Duda, Focul din vatră, Bătuta*, *Toamna porumbeilor albi*, a lansat piese de teatru, precum *Președintele, Cântec de leagăn pentru bunici, Piesă pentru un teatru provincial, Pomul vieții, Abecedarul*.

Poet, prozator și dramaturg, „el rămâne o prezență verticală, un arbore ale cărui frunze nu se îngălbenesc, nu cad niciodată.”[1] El este Omul, cetățeanul, martirul care a ocupat un loc de cinste în inimile cititorilor datorită scrierilor sale ce își trag seva din realitățile plaiului nostru, satului basarabean cu datinile și tradițiile lui sfinte, dar, totdată, și prin angajarea sa în renașterea națională din anii ’80–’90. Dumitru Matcovschi vine în literatura noastră cu dăruire de sine, aduce schimbări spre bine și scrie cărți impresionante prin unitatea lor organică și prin mesaj.

Contextualizarea operei: *Toamna porumbeilor albi* de Dumitru Matcovschi este o carte în care e înmănunchiat specificul satului nostru, cu țărani gospodari, cu surori și frați, cu nași și fini, cu flăcăi și fete, priviți în perspectiva timpului. Romanul relatează despre axă și legământ, despre *veșnicia care s-a născut la sat*. Astfel, „universul tematic al prozei lui Dumitru Matcovschi face corp comun cu cel al poeziei: viața, timpul, căutările de sine ale adolescentului, iubiri tinere și deziluzii, aspirația spre bine și frumos, drame de esență intelectuală și, firește, motivul casei părintești, al legăturii de continuitate, al axei și al rădăcinilor.”[2] Și în roman, Matcovschi rămâne poet, deoarece creează o proză lirică cu o profundă încărcătură

[1] Ciopraga Constantin. *Aprecieri*. În: *Dumitru Matcovschi, Vad*. – Chișinău: Litera, 1989, p. 182.
[2] Botezatu Eliza. *Dumitru Matcovschi: între rapsodie și pamflet*. În: *Dumitru Matcovschi – poet și om al cetății*. – Chișinău: Știința, 2009, p. 25.

afectivă: cântă cu însuflețire vitalitatea ruralismului, punând în pagină viața omului de la pământ, satul cu toate ale lui, omul în piept cu emblema omeniei.

Un astfel de personaj este protagonistul romanului, badea Lisandru Povară, omul care a trecut prin grozăveniile războiului, a lucrat la arie „o vară și încă una", brigadier la construcție ani bătuți. Cu nimeni nu s-a certat, pe nimeni nu l-a amăgit", președinte al comisiei de revizie „a zecea oară consecutiv", a făcut parte din partid „cu recomandația tovarășului președinte, cu recomandația tovarășului agronom, cu recomandația lui Andrei Gheorghevici, directorul școlii". În toate, a rămas un model, un simbol al verticalității, un om de o cumsecădenie rară și de o bunătate nemaipomenită, ca însuși Dumitru Matcovschi.

Tema: *Toamna porumbeilor albi* „e un fel de «ultima lună de toamnă» – toamna frumosului și a aspirației spre înalt", un roman cu o intensă încărcătură afectivă, în care este elogiată vitalitatea ruralismuluui, viața omului simplu al satului basarabean, cu grijile și bucuriile lui, accentuând ideea că veșnicia s-a născut la sat. Toamna este anotimpul în care se desfășoară acțiunea din roman, când badea Lisandru așteaptă ca feciorul său să-i aducă noră în casă și să facă o nuntă cum nu s-a mai văzut în sat, când prăsadele din copac s-au rumenit si stau grele pe crengile lui, e perioada de aur a protagonistului. „E vorba despre omenia, grija pentru aproapele, bunătatea originară a personajului, toate sacrificate la finalul romanului."

Personaje:

Lisandru Povară este tipul personajului care împărtășește bunătate, omenie, corectitudine, mărinimie; este omul verticalității.

Aristid este tipul personajului avar.

Valentin este tânărul în devenire, ajuns la vârsta maturității. Lisandru spune că Valentin, feciorul său, nu a avut parte de multe daruri. „Valentin al meu n-a avut parte de copilărie, pentru că așa au fost vremurile, pe unde mai grele, pe unde mai ușoare, ca după război, ce-ai să le faci, astăzi copiii cresc cu hulubi, cu iepuri, cu pisici, cu papagali, cum aș întoarce eu anii înapoi și l-aș face pe Valentin a doua oară copil, să aibă de toate în ogradă și să nu știe ce-i nevoia."

Impactul asupra elevului-cititor:

Dezvoltarea limbajului și vocabularului: Lectura contribuie la îmbogățirea vocabularului elevului, îi oferă noi cuvinte și expresii, consolidându-și astfel abilitățile de comunicare și exprimare.

Explorarea valorilor și temelor morale: Acest roman conține adevărate lecții de viață, promovează valori și personaje ce (nu) respectă principiile axiologice. Prin lectură, elevul poate reflecta asupra acestor aspecte și poate dezvolta o înțelegere mai profundă a lumii și a propriilor valori.

Înțelegerea empatiei și a diversității: Personajele și evenimentele din carte oferă elevului o panoramă a diversității umane. Prin identificarea cu personajele, elevul poate învăța să vadă și să perceapă lumea din perspectiva altora.

DOMENIUL AFECTIV

Citește secvențele relevante din roman, urmărind destinul personajelor:

„– Of, Doamne, Doamne! se oprește lelea Ioana în mijlocul odăii. Că tare ești slab de înger de la o vreme!

– Eu am trecut o dată prin război și nu vreau să mai trec. Destul câte am îndurat!

– Nu te-a legat nimeni de scaun în fața televizorului!

– Nu m-a legat, dar nu-mi pot astupa eu ochii cu palma!

– Războiul de la televizor îi pentru cei care nu-l cunosc și pentru cei alde mine, care-au stat acasă. Dacă aș putea, azi m-aș duce în satul cela ș-aș boci, că-au omorât toți copiii din sat nemții și n-a avut cine să-i bocească atunci, of, Doamne, Doamne, cum de nu ți-a fost milă, Doamne, să omoare ei copiii, dar de ce sunt vinovați copiii? Niște animale, niște fiare, niște păgâni fără suflet i-au omorât, și-au dat foc satului și cenușa au vânturat-o, Doamne...” (p. 6)

„«Anapoda femeie Ioana mea, vorbește cu spinii de pe marginea cărării badea Lisandru. Să facă ea un drum până la Chișinău cu niște sarmale din frunză de vie! Parcă la Chișinău nu-i frunză de vie! Și să creadă ea cu tot dinadinsul că Valentin moare de dorul sarmalelor de frunză de vie! Dacă moare, n-are decât să lase Chișinăul și să vină acasă. Că este și-n colhoz de lucru. Ia-te câte mașini aleargă pe drumuri. Este de lucru. Sănătate să fie. Odată ș-odată trebuie să se hotărască, pentru că și eu, și Ioana avem să ne trecem, și cu cine are să rămâie casa

atunci? Eh, Valentine, Valentine! Tare bine-ar fi să mă asculți și pe mine din când în când, că eu știu ce zic!»” (p. 8)

„Scapără o stea în ceruri și badea Lisandru, alergând cu privirile după ea, o vede prefăcută-n hulub – alb-zăpadă hulubul, zboară cu aripile întinse și ochii larg deschiși către lume. «În sat la noi nu mai sunt hulubi, ca să vezi, unde-s hulubii din satul nostru, cine i-a stârpit? Când m-am întors eu din război, satul era plin de hulubi, iar astăzi nici unul de leac, numai turturele și hulubi sălbatici, Aristid îi prinde cu undița, mă rog, n-are decât să-i prindă, îs sălbatici, la urma urmei, dar hulubi domestici n-am văzut să zboare nicăieri, cine să-i crească, oamenii astăzi nu mai vor să-și facă griji cu păsările, poate doar copiii cuiva; trebuie să mă interesez, poate că are cineva, să cumpăr și eu o pereche, *îs păsări sfinte, blânde și cuminți*, iar Aristid, treaba lui, prindă hulubi sălbatici cât poftește, eu n-am de gând să prind...» [...] El are nevoie de hulubi pentru suflet, carne de hulub n-a mâncat niciodată și nici nu vrea să mănânce, păcat să mănânci hulub, mare păcat.” (p. 19)

„«Mâine îmi cumpăr hulubi, revine badea Lisandru la vorba veche, am scăpat viu la Königsberg numai datorită

hulubilor, m-am jucat cu ei și am întârziat la masă, dacă nu întârziam, mă îngropa de tot mina cea nemțească; am să-mi cumpăr o pereche de hulubi, *să-i cresc frumos, să zboare toată ziua în jurul casei și să mă bucure*.»" (p. 20)

„Albi ca doi bulgări de zăpadă, hulubii lui badea Lisandru se rotesc neobosiți de jur-împrejurul soarelui, și-n urma lor, tot atât de neobosit, se rotește negru, ca un bulgăre de întuneric, uliul, dar nu se tem hulubii lui badea Lisandru de uliu, și badea Lisandru îi urmărește îndelung în pragul casei și, urmărindu-i, se întoarce iarăși la Königsberg, la marea bătălie aeriană de la Königsberg, și lelea Ioana, care iese în prag să vadă și ea uliul, îl trage de mânecă și-i spune să mai aducă un braț de lemne, că *de aceea e bărbat la casă*..." (p. 39)

„*– Scumpi, tare scumpi sunt copiii, Ioană*.
– Dacă noi numai de unul am avut parte, Lisandre."

„Așa e. Badea Lisandru a cumpărat prăsadul din Crimeea și l-a adus acasă cu avionul. Cine l-a văzut atunci, a râs de el, chipurile, nu sunt prăsazi în Moldova, mai trebuie să aducă unul din altă parte! Dar badea Lisandru a tăcut molcom și-a sădit prăsadul la colțul casei, lângă drum, și s-a întâmplat, până la urmă, să aibă noroc. Toamna, când se termină muncile de câmp, când oamenii se adună pe la casele lor cu bucuriile împlinite, când se bea vin fiert din ulcele de lut și se strică nuci de colțul mesei, badea Lisandru se oprește în mijlocul ogrăzii și se uită

îndelung la fiecare prăsadă în parte, și cine-l vede în momentul acela are impresia că badea Lisandru e cel mai fericit om din lume.” (p. 60)

„Fimca e finul lui badea Lisandru, locuiesc în aceeași curte, niciun gard nu desparte via nănașului de via finului. Trăiesc în bună înțelegere, înnemuriți de viață și de datină.” (p. 62)

„De când și-a cumpărat motocicletă, vecinul lui badea Lisandru nu mai umblă pe jos. Unde se duce, numai cu motocicleta se duce. Anul împrejur. Dar, mai ales, toamna, când dealurile colhozului sunt pline de rod. «Bine, ridică din umeri badea Lisandru, dar astăzi îi glod, nu glumă, unde se pornește el cu motocicleta pe glod? Are vreun chicuș, se vede. Cară și cară și nu se mai astâmpără. *Și-a făcut o casă ca un palat, nu-i în toată Duda casă ca a lui. Ei și ce, dacă și-a făcut? Copiii fug de el. Ca de dracul fug. Pentru că nu-i om, dar îi fiară.*»” (p. 63)

„Doi hulubi albi, ca doi bulgări de zăpadă, se aciuează sub streașina casei și nimeni nu-i vede, nimeni nu-i știe, și nimeni nu le ascultă dulcele gângurit de porumbel și porumbiță, și ei, hulubii albi de sub streașina casei, se sprijină unul de celălalt, și noaptea ca noaptea, le închide ochii, *și ei visează cer albastru și nemărginit peste bătrână lume și bătrân pământ*, și se visează înălțându-se spre lumină cu stol de porumbei mici în preajmă,

tot atât de albi porumbeii mici, albi ca niște bulgări de zăpadă sau poate mai albi decât bulgării de zăpadă.” (p. 120)

„Lelea Ioana vine o fugă, adusă de spate, cu părul alb ca o brumă – abia acum descoperă Valentin că părul mamei e alb ca bruma; lelea Ioana vine o fugă și se oprește în fața lui Valentin ca o statuie, dar nu ca o statuie de granit, ci ca o simplă statuie de lut, de argilă, de ghips: modestă, cinstită, plină de sens. Valentin întinde brațele și ea se lipește blândă de pieptul lui, și Valentin o strânge la piept cuminte, și e mică de tot, și e slabă de tot măicuța, și pe Valentin îl înecă plânsul, și plânge nestăpânit, ca un copil.” (p. 126)

„– Maică-ta avea șaptesprezece ani, iar eu aveam optsprezece când ne-am luat. Vara, eu trăgeam coasa pe deal, iar ea, din urmă, lega. Ne-am luat pentru că ne-am iubit și pentru că bunelul, Dumnezeu să-l ierte, când am ieșit prima dată la joc, mi-a spus: «Măi flăcăule, multă vreme n-ai ce gândi. Fata, trebuie să știi, îi ca grâul. Da grâul cum îi? Nu l-ai strâns la vreme, se scutură și se prăpădește...»”

„Când ți-i mai bine, atunci îmbătrânești și trebuie să te pregătești de drum. Dar cum să te duci de acasă și să le lași pe toate care ți-s dragi și care te leagă de lume și de pământ? Eu n-am să mă duc. *Eu am să mă țin cu-amândouă mâinile de soare, pentru că pe altă lume soare nu-i*. Să-și mai pună *cucoana* pofta-n cui! Da! Să-și mai pună *cucoana* pofta-n cui. Eu am trecut tot

războiul și, dacă-am trecut tot războiul, n-am voie să mor.” (p. 134-135)

„Aristid e un bărbat trecut de cincizeci, înalt, bine clădit, colțuros, se uită întotdeauna pe sub sprâncene și, când vorbește, vorbește cu gura închisă, mai mult crișcând cuvintele. «Crișcă vorbele, i-a spus odată badea Lisandru lelei Ioana, parc-ar fi bolnav de ceva.» E voinic ca un taur Aristid și e tot ca un taur de înspăimântător. Pur și simplu, înspăimântător.” (p. 144.)

„La un an după căsătorie, Olea a născut o fată, iar încă peste patru ani un băiat. Băiatul și fata nu s-au jucat niciodată în colbul drumului ca toți copiii satului, Aristid i-a deprins de mici cu munca și i-a făcut *ajutori de nădejde*. Le-a văduvit copilăria, cu alte cuvinte.” (p. 148)

„Nu prea se leagă vorba între tată și fiu. Cei cincisprezece ani de zile, de când Valentin s-a rătăcit în lumea mare, s-au așternut hotar între ei. Badea Lisandru i-ar spune feciorului tot ce are pe suflet, tot ce-l doare, dar nu-i poate spune, naiba știe de ce nu-i poate spune.” (p. 156)

„– De când aștept eu, măi Valentin, să-mi aduci acasă un nepoțel ori o nepoțică, s-o cresc eu, aici, în sat, cum te-am crescut pe tine, numai că tu ai crescut când noi aveam multe pe capul nostru, când multe ne lipseau, iar un nepot ori o nepoțică ar crește altfel, că-s alte vremurile și noi suntem alții. Înainte

munceam zi și noapte pentru o hrincă de pâine neagră, astăzi trăim împărătește, pământul ne rodește cu belșug (...), oamenii își fac case ca niște palate, oamenii se îmbracă nu mai rău ca la oraș, oamenii sunt oameni și iubesc viața, uite eu, dac-aș putea să mai trăiesc o sută de ani, zău că nu m-aș da în lături, îmi închipui eu cum o să fie peste o sută de ani în Duda noastră...” (p. 160)

„– *Vânt, ploaie, furtună, îngheț – soarele răsare în fiece dimineață și în fiece seară apune*...”

„Cine vine să-l ureze pe badea Lisandru neapărat iese pe poartă cu câte două-trei prăsade în mână. Cu prăsade și cu nuci. Bucurie mai mare pentru copii nu există. Ei duc prăsadele în mână ca niște clopoței, le aruncă în sus și le prind în palme, și de la ele, de la aceste prăsade câștigate de copii, toată Duda miroase a fruct aromat. Mirosul de prăsade coapte pătrunde în fiecare casă și fiecare gospodar și gospodină, la început de An Nou, îl pomenesc c-o vorbă frumoasă pe badea Lisandru Povară.” (p. 183)

„Era însă prea târziu ca badea Lisandru să se întoarcă la nevoile sale. Toată forța care îl stăpânea o clipă în urmă se scurse

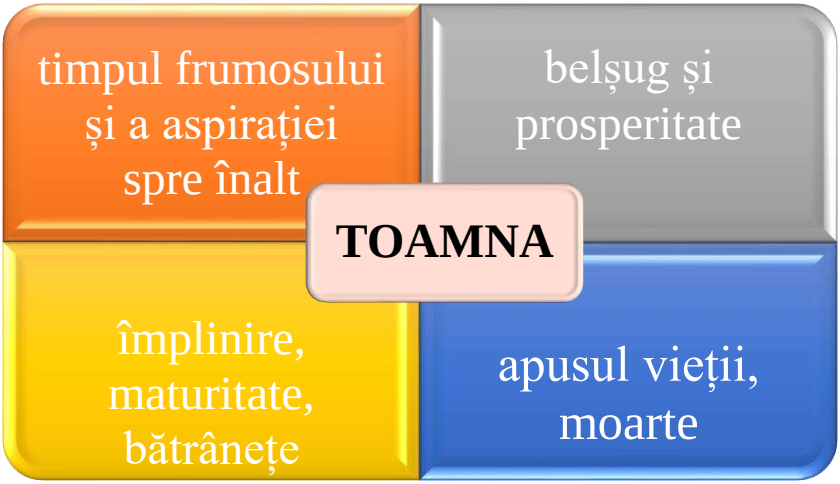
brusc în pământ și el se lăsă cald în genunchi, se strânse colac la picioarele lui Aristid, gemu lung, cu tot sufletul, astfel trecând în lumea cealaltă, fără întoarcere.” (p. 204)

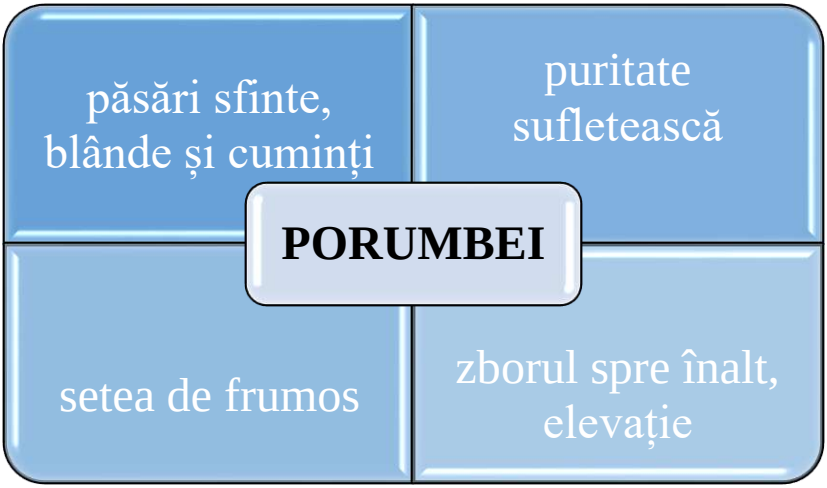
„Pe streașina casei – un hulub alb ca un bulgăr de zăpadă, se uită speriat în toate părțile și nu înțelege ce se petrece în jur, caută pe cineva și nu-l găsește, pe cine caută și oare într-adevăr caută?” (p. 219)

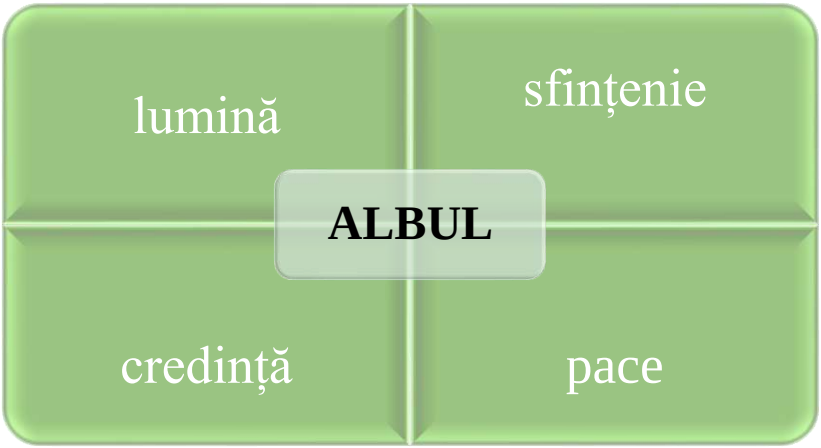
„Rudele răposatului, între timp, scot sicriul afară, în fața casei, și cei doi hulubi albi ca bulgării de zăpadă zboară din vârful prăsadului la creștetul lui badea Lisandru, de o parte și de alta a raclei, și cineva încearcă să-l alunge, dar în zadar, hulubii nu se lasă alungați, s-au înfipt cu ghearele în lemnul raclei și se țin ca niște gaițe... (...) Valentin se trezește pe neprins de veste cu cei doi hulubi albi pe umeri, flutură din aripi hulubii, probabil că vor să-i spună ceva, altfel de ce ar flutura din aripi? «Le-o fi fiind foame, se gândește Valentin, le-o fi fiind sete, le-o fi fiind și lor dor de tata, sunt hulubi, păsări albe și cinstite ca lumina, de ce să nu le fie și lor dor de tata?!»” (p. 226)

Comentează rolul simbolurilor din titlul romanului în raport cu o semnificație din cele patru date/ propuse.

păsări sfinte,
blânde și cuminți
puritate
sufletească
PORUMBEI
setea de frumos
zborul spre înalt,
elevație

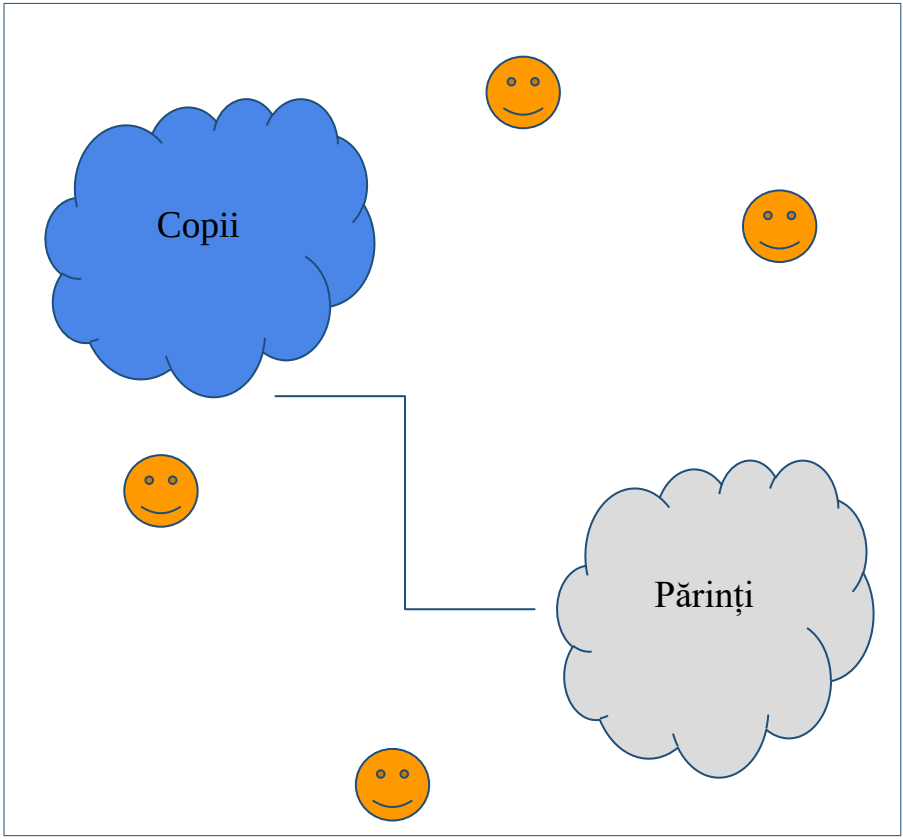

lumină
sfințenie
ALBUL
credință
pace

Personajele antitetice sunt Lisandru Povară și Aristid. Selectează câte două exemple relevante din text pentru a justifca ideea de opoziție a caracterelor.

Lisandru Povară	Aristid
are nevoie de hulubi pentru suflet;	prinde hulubi sălbatici cu undița;
badea Lisandru îi dă cei mai frumoși struguri de poamă lui Victor;	îl trimite pe Victor să fure un sân de poamă;
vorbește cu toți care trec pe drum;	toți fug de el, ca de dracu, nu-i om, da fiară;
iritat de țipetele din casa butnarului, îl întreabă de ce o bate pe Olea.	Aristid nu recunoaște, stă lângă ea ca un pândar.

DOMENIUL APLICATIV

Comentează imaginea de mai jos prin prisma relației părinți-copii prezentă în roman.

Argumentează, cu textul, sistemul de valori promovate de Lisandru Povară.

Aplică informația pe care o cunoști, sintetizând-o în formula fișei de lectură.

Fișă de lectură

Titlu

_____
_____

Autor

_____
_____

Curent literar, gen, specie

_____
_____
_____

Semnificația titlului

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Mesajul operei:

_____
_____
_____

Tema

_____
_____
_____

Rezumatul

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Protagonistul_____
Tipologia_____
Caracterizarea_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Notă: Vezi și *Repere de conținut în prezentarea unei cărți* la pagina 86.

Alte strategii de aplicat la interpetarea textului:

- ❖ Agenda cu notițe paralele;
- ❖ Argument în 4 pași;
- ❖ Clustering;
- ❖ Discuția ghidată;
- ❖ Graficul T;
- ❖ Linia valorii, etc.

EXTINDERE: între gândirea critică și gândirea creativă

Redactează un eseu argumentativ, în limita a 1-1,5 pagini, prin care să demonstrezi că badea Lisandru reprezintă *simbolul verticalității morale*.

În compoziția ta vei ține cont de următoarele cerințe:

– stabilirea, prin două argumente, a tipului uman la care se referă personajul;

– comentarea a două-trei trăsături morale ale personajului;

– interpretarea atitudinii protagonistului față de celelalte personaje;

– exprimarea viziunii proprii în raport cu valorile etice promovate de Lisandru Povară;

– formularea unei concluzii proprii cu referire la complexitatea personajului.

Bibliografie tematică:

1. BOTEZATU Eliza. *Dumitru Matcovschi: între rapsodie și pamflet*. În: *Dumitru Matcovschi – poet și om al cetății*. – Chișinău: Știința, 2009.

2. COCIERU Mariana. *Rădăcini etnofolclorice în proza lui Dumitru Matcovschi*. În: *Metaliteratură*, anul VII, 3-4(16), Chișinău, 2007, p. 17.

3. CODREANU Theodor. *Un Don Quijote Basarabean*. În: *Akademos*, 2009, nr. 3, p. 5.

4. CRISTEA Tamara. POPOVICI Maria. *Spiritul creației lui Dumitru Matcovschi, un vector de formare a tinerii generații*. În: *Philologia*, nr. 3, 2014, p. 8.

5. DUCA Gheorghe. *Ipostazele scriitorului și cetățeanului*. În: *Akademos*, 2009, nr. 3, p. 3.

6. MATCOVSCHI Dumitru. *Toamna porumbeilor albi*. – Chișinău: Cartier, 2017.

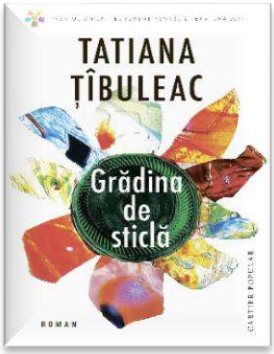
7. MĂNUCĂ Dan. *Lectură şi interpretare. Un model epic*. – Bucureşti: Minerva, 2004.

8. MORARU Anatol. *Dumitru Matcovschi: opera lirică, epică, dramatică*. – Chișinău: Arc, 2014.

ATELIER DE LECTURĂ 2

Dezvoltarea competenței de receptare a textului literar. Abordări transdisciplinare

Tatiana ȚÎBULEAC. *Grădina de sticlă*

„*Grădina de sticlă* este un melanj de dor, de frustrări, de lucruri pe care le poate simți un emigrant mai degrabă decât un om care trăiește acolo, pe loc.”

(Tatiana Țîbuleac)

Tipul lecției: Atelier de lectură

Subiectul lecției: *Grădina de sticlă* de Tatiana Țîbuleac. O abordare transdisciplinară

Participanți: elevii clasei a XII-a

Metode și procedee didactice: conversația, lectura secvențială, învățarea prin descoperire, dezbaterea, brainstormingul, exerciții de creativitate, jurnalul de lectură, etc.

Competențe specifice:

CS 1: Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii în context european și global, demonstrând empatie și deschidere pentru diversitatea lingvistică culturală.

CS 3: Lectura și interpretarea textelor literare și de grani ță, demonstrând gândire critică și atașament față de valorile naționale și general-umane.

CS 6: Valorificarea experiențelor lingvistice și de lectură în vederea dezvoltării personale pe parcursul vieții, demonstrând interes axiologic și estetic.

Scenariul lecției de lectură

DOMENIUL COGNITIV

Utilizează calupul informațional de mai jos, sintetizându-l într-o prezentare digitală, la alegere.

Prezentarea autorului: Tatiana Țîbuleac s-a născut la 15 octombrie 1978, în Chișinău, Republica Moldova. A absolvit liceul „Iulia Hasdeu" din orașul natal, ulterior continuându-și studiile la Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării a USM. În 1995 colaborează la cotidianul *Flux*, având rubrica *Povești adevărate*, mult îndrăgită de publicul cititor. Din 1999 face parte din echipa PRO TV Chișinău, în calitate de reporter, editor și prezentatoare de știri. Debutează în 2014 cu volumul *Fabule moderne* (Chișinău, Editura *Urma ta*), apoi urmează, în 2017, primul său roman *Vara în care mama a avut ochii verzi* (Chișinău, *Cartier*), pentru care este nominalizată cu Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (2017), Premiul revistei *Observator Cultural* **Lyceum** (2018). Tot în 2018, la editura *Cartier*, îi apare cel de-al doilea roman al său, *Grădina de sticlă*, pentru care obține Premiul Uniunii Europene pentru

Literatură (2019), Premiul literar polonez *Angelus* din Europa Centrală (2024).

Prezentarea generală a cărții: *Grădina de sticlă* de Tatiana Țîbuleac este romanul în care se ciocnesc dreptatea și nedreptatea, ura și iubirea, durerea fizică și sufletească cu incapacitatea de a le trata. Este o istorie trăită și evocată din perioada sovietică, cu multe schimbări, cruzime, revolte trecute prin sufletul unui copil orfan, incapabil să înțeleagă calvarul existenței.

Copilul din perioada regimului sovietic era robul propriei dezamăgiri și neputințe. Politica promovată impunea idealuri și valori (pro)sovietice, anihilând valorile culturale, valorile spirituale și familiare ale unei națiuni. Copiii educați în stil comunist deveneau octombrei, pioneri, comsomoliști, vedeau idealul în Lenin, cunoșteau monumentele eroilor sovietici Serghei Lazo, Kotovski, învățau o istorie străină, istorie ce-i sărăcea intelectual și moral: „Aveam toți steluțe. Câte un punct roșu pe o inimă de copil. Devenisem octombrică și puteam să iubesc deschis. Pe Lenin îl iubeam mai mult decât pe femeia ce mă hrănea și mă îmbrăca... «Mamă, eu îl iubesc pe Vladimir Ilici Lenin mai tare ca pe tine!» i-a spus Maricica maică-sii. «Așa și trebuie, Maricica, Lenin e mai presus ca mama.»”.[1]

Cartea abordează, ca temă, schimbările majore în societatea aflată în metamorfoze geopolitice.

[1] Țîbuleac Tatiana. *Grădina de sticlă*. – Chișinău: Cartier, 2019, p. 68.

Contextualizarea operei: *Grădina de sticlă* de Tatiana Țîbuleac este romanul ce dezvăluie viața și existența unui popor umilit și asuprit. Autoarea tratează cu lux de amănunte perioada anilor ’80-’90 ai secolului trecut, ea fiind martora schimbărilor înfăptuite în destinul unei națiuni. Cartea este oglindirea vie a evenimentelor ce au marcat istoria Basarabiei, teritoriu desprins din albia românității și alipit celor „15 republici-surori”, având denumirea de RSSM, republică a Uniunii Sovietice. Prin intermediul dicaturii instaurate în Basarabia, ex-URSS avea ca scop marginalizarea poporului, distrugerea obiceiurilor și tradițiilor unei națiuni, anihilarea valorilor culturale prin impunerea unei culturi străine, „impunerea limbii și culturii ruse, cât și inocularea «moldovenismului» de tip sovietic, al limbii și istoriei «moldovenești.»”[1]

Romanul este o oglindă a societății moldovenești din perioada sovietică, este prezentat Chișinăul multicultural (cu ruși, ucraineni, evrei) și agitația cartierului Botanica, sovietizat și el.

Structură: romanul este structurat în 168 de capitole, fiecare cu istoria sa, dar, luate în totalitate, prezintă povestea Lastocikăi, orfana crescută de rusoaica Tamara Pavlovna.

[1] Țîcu Octavian D. *O istorie ilustrată a românilor de la est de Prut*. – Chișinău, 2018, p. 322.

Subiectul: Cartea e despre Lastocika, orfana care descoperă un Chișinău multicultural, fiind înfiată dintr-un orfelinat sătesc de o femeie singură și ambițioasă, care vrea să-i ofere un viitor prosper, dar, totodată, cumpărată ca mână de lucru și exploatată.

Personaje: Orfana ***Lastocika***, o fetiță de șapte ani, este înfiată de Tamara Pavlovna, o rusoaică din Chișinău. Această femeie cu suflet de tiran, lipsită de milă, compasiune și credință, avară, transformă viața Lastocikăi într-un iad, focul căruia mistuie visele, speranțele și dorințele unui copil. Tamara Pavlovna o cumpără pe fetiță de la orfelinat, supunând-o violenței fizice, o expune exploatării prin muncă, furându-i bucuriile copilăriei, fapt ce o marchează pentru toată viața.

Copila, orfană de mică, este supusă mai multor nelegiuri ale vieții. Directoarea orfelinatului o vinde Tamarei Pavlovna: „Directoarea mă alesese... [...] «Cea mai răbdătoare», a spus acel animal în fustă, ucigașă, mânjită cu sângele Olecikăi mele. Iar asta însemna un lucru: directoarea știa ce se întâmplă cu noi noaptea”.[1] Fata este supusă abuzurilor sexuale, este victima unui viol, este martora unui avort la domiciliu, de mică consumă alcool. Își petrece copilăria adunând și spălând sticle, trece prin frică și umilință la orele de educație fizică, viețuiește într-o lume a durerii, a disperării.

[1] Țîbuleac Tatiana. *Grădina de sticlă*. – Chișinău: Cartier, 2019, p. 46.

Evoluția acestui personaj este una spectaculoasă, Lastocika reușește să devină ceea ce și-a promis: să studieze medicina, ca apoi să ajungă doctor la București. Dar nici în acest context nu are o viață pe deplin fericită (nașterea fiicei Tamara, copil cu dizabilități).

Tipologic, ea ar putea fi încadrată în personajul în devenire sau formare, aflat într-o lume în destrămare, brutală și conflictuală. Protagonista Lastocika este confuză și tulburată în fața noii extreme politice instaurate în societate. Să fii pusă în situații de a învăța un nou alfabet, de a te adapta la o nouă limbă, situația de a privi cu alți ochi vecinul cu care ai împărțit totul, doar din simplul motiv că este de o altă naționalitate – e o dramă care a fost trăită intens de mai mulți oameni din Republica Moldova. „Adevărul era că ne temeam. Ne temeam de perestroikă, dar și mai tare ne temeam să recunoaștem că ne temem. Ne temeam de radiație, chiar dacă nu era clar ce ne putea face. De bandiți și de răscoală ne temeam. În stradă, oamenii se luau unii de alții. Rușii de moldoveni, moldovenii de Moscova...”[1]

În romanul *Grădina de sticlă*, „spiritul contestatar, revolta mută, conjugate cu rezistența în fața traumelor și cu capacitatea de a găsi sâmburele din care se poate isca fericirea de a trăi, vin dintr-un alt timp, Tatiana Țîbuleac reușind să confere «marginalității» dimensiuni potențial universaliste, personajul

[1] Țîbuleac Tatiana. *Grădina de sticlă*. – Chișinău: Cartier, 2019, p. 106.

nefiind orientat doar spre sine, ci spre o percepție deschisă a lumii.”[1]

Tamara Pavlovna este femeia care o exploatează pe Lastocika, mama adoptivă, o mamă abuzivă, profitoare de pe urma copilului și lacomă după bani. Ea se încadrează în profilul „ocupantului rus.” Prin ea, rușii sunt prezentați ca fiind xenofobi față de moldoveni, considerându-se superiori acestora, ținta principală fiind „țăranul și satul.”

Alte personaje:

Zahar Antonovici, veteranul cu pieptul încărcat de medalii și cu buzunarele pline cu bomboane;

Șurocika, femeia mereu suferindă din cauza picioarelor invadate de ulcerații;

Katia, cea mereu rafinată;

Raia speculanta;

Tonea cea frumoasă;

Polcovnicul cu grădina lui de trandafiri;

Maricica și ***Oxanca***, prietenele Lastocikăi;

Volodâmâr cel urâcios;

Pavlik cel fără un ochi;

Bella Isaakovna, doctor de inimă.

Semnificația titlului: Eroina își construiește lumea sa, fiind captiva unei temnițe pe care o numește *grădină de sticlă*:

[1] Bantoș Ana. *Scriitorul și dreptatea sa. Tatiana Țîbuleac, „Grădina de sticlă”*. În: *Limba română*, Revistă de ştiinţă şi cultură, nr. 2 (252), aprilie – iunie 2019, Chișinău, p. 27.

„Un rând vișiniu, un rând alb: trandafirie. Un rând cărămiziu, un rând maro: miere. Un rând verde, un rând alb: turcoaz. Albele singure. *Grădina* mea *de stclă*.”[1] Furia, frica, deznădejdea, singurătatea sunt cioburile acestei grădini, care, pătrunzându-i în corp, îi sfărâmă carnea în mii de bucăți dureroase.

Limbaj: Limba în care este scris romanul, de colorit „moldovenesc”, reflectă denaturările la care aceasta a fost supusă după cel de-al Doilea Război Mondial, când sintagma „limba română” era interzisă în RSSM, ceea ce a influențat și modul de gândire al basarabeanului.

DOMENIUL AFECTIV

Exprimă-ți opinia în raport cu fiecare citat din text propus aici, formulând câte o concluzie despre importanța fiecăruia pentru conturarea/ înțelegerea mesajului global al textului.

„Să ucizi un fier nu e ușor, dacă vrei tare, poți.” (p. 8)

„Toate viețile noastre sub un capac de sticlă. Și în acele secunde, scurte și luminoase, ca un joc de oglinzi, ne simțeam fericite până în măduva oaselor.” (p. 8)

„Ziua aceea o port cu mine în toate țările, în toate stările. Nu i-am găsit pereche nici în bani, nici în dragoste. Nimeni nu m-a vrut mai mult. Nici chiar voi.” (p. 10)

[1] Țîbuleac Tatiana. *Grădina de sticlă*. – Chișinău: Cartier, 2019, p. 34-35.

„La internat, am avut un singur vis: o rochie de mireasă străină.” (p. 11)

„Cel mai important totuși era să vorbesc rusește. În fiecare zi, să învăț șapte cuvinte. Nici zece, dar nici cinci, și să le învăț bine. Când greșeam, și greșeam mereu, își făcea arătătorul triunghi și mă lovea drept în frunte. Ochii ei fără gene se dădeau peste cap a ciudă, iar mie îmi venea să mă bat singură.” (p. 16)

„Într-o lună, mirosul de orfan iese din piele și poți deveni ce vrei tu.” (p. 18)

„Inima ei voia aur, a mea, stele.” (p. 21)

„La București ninge întruna, iar în capul meu limbile se încurcă și îmi amorțesc creierul. În ce limbă să vă caut? În ce limbă să vă iert? De ce nu v-a spus nimeni că mai bine rămâneați morți? Morți, m-ați fi iubit mai tare. Morți, v-aș fi iubit mai tare.” (p. 27)

„Tamara Pavlovna era obsedată de curățenie și așa m-a crescut și pe mine. Cum se împăcau în ea umblatul prin mizerie și gustul pentru ordine nu mă duce capul nici până astăzi.” (p. 32)

„Un rând vișiniu, un rând alb: trandafirie.
Un rând cărămiziu, un rând maro: miere.

Un rând verde, un rând alb: turcoaz.
Albele singure: argint.
Grădina mea de sticlă.” (p. 37)

„Hotărâsem să mă fac doctor și evreică... Peste treizeci de ani am devenit șefă de secție într-un spital din București.” (p. 41)

„De la toate am învățat ceva, de la toate femeile mele – câte un lucru. Ambiție de la Tamara Pavlovna. Dărnicie de la Șurocika. Resemnare de la *sărmana* Tonea, inimă ușoară de la Raia. Și doar de la Katia, care a fost lumina ochilor mei, n-am reușit să învăț lecția până la capăt. Frumusețe știa ea cel mai bine. Dar n-a fost să fie.” (p. 47)

„Mai eram și eu. Un copil speriat și singur, care, la fel ca păsările, a început să-și clădească cuib din murdărie și resturi. «Lastocika» îmi spuneau toți și nu era cuțit pe lume să dezlipească de mine acest nume.” (p. 51)

„Citeam prima toate textele cu voce tare, ca să audă și ceilalți copii. În momentele acelea mă umflam în pene de nu mai încăpeam în bancă. Aveam și eu bucurii – din astea.” (p. 73)

„La oraș eram o *sticlăreasă*. Adunam sticle din mizerie și banii tot din mizerie îmi veneau. Făceam un lucru pe care puțini

copii de la sat l-ar fi făcut, iar de venit veneam dintr-un internat.” (p. 76)

„Chișinăul mi se părea cel mai frumos loc din lume, iar orășenii – mai mult decât oameni.” (p. 89)

„Ies din vis pe ușa din spate, ca să nu întristez restul copiilor, spre niciunde.” (p. 90)

„Tot mai mulți moldoveni spuneau deschis că au limba lor, cu accentul pe a *noastră*. Limba noastră, limba noastră – de la televizor, de la radio, din guri.” (p. 103)

„De ce orfanii nu ajung la părinții părinților, ci la Tamare Pavlovne?” (p. 106)

„Tu, mamă, ce ai fost: coadă de câine sau sită de mătase?” (p. 112)

„Au trecut atâția ani de când am ajuns la București și nu s-a schimbat nimic. Tot «rusoaica» am rămas. Limba și frica: cu cât mă cumpără, cu atâta mă vând.” (p. 118)

„«...miresuica.» Un arbust utilizat pe larg la amenajarea spațiilor verzi din orașele mici. Pentru mine însă acele flori au rămas așa cum le-a numit ea: flori de oraș. Florile orașului meu.” (p. 121)

„Mi-ar fi plăcut să fie multe lucruri – prima mea amintire – dar n-a fost. Nu mi-a ajuns frumusețe. Frumusețea mea au cheltuit-o alții și mi-au lăsat doar cioburile. Le-am adunat, le-am dus acasă și le-am trăit cum am putut.” (p. 127)

«Dulcele foc», am auzit într-un vers și am încercat să traduc rusește. *Сладкий огонь* nu mi s-a părut la fel de frumos. Pentru prima dată, limba moldovenească a fost mai bogată decât rusa, iar asta mi-a adus o bucurie neașteptată. O ascultam pe Leonida mirată, cu un fel de teamă, de parcă un fluture enorm mi se așezase în palmă și începuse să-mi vorbească.” (p. 129)

„Lecțiile de limba moldovenească urmau să se țină în limba română. Noi: să ne bucurăm, să fim mândri, să răsuflăm, în sfârșit, liberi. Nota cinci devenea zece. Nota patru însemna doi.” (p. 143)

„Atunci când mă gândesc la voi, car în mine două valize cu oase și slăbiciuni. Răceala, ochii, degetele subțiri – pun asta pe seama ta, mamă. Nepăsarea, gustul pentru băutură, frica de câini – frica în genere – ți le las ție, tată. Pe tine te desenez mereu mai urât și mai rău ca ea.” (p. 147)

„I-am greșit în multe feluri, un lucru totuși mă încălzește peste ani: că nu am dezamăgit-o. Doctor m-a vrut, doctor m-a făcut. În rest, o port în mine mai vie decât m-aș fi gândit vreodată. Cu vârsta, am devenit ea în mai multe feluri decât

poate spera o mamă. Chiar și una adevărată, cum ea n-a fost.” (p. 158)

„Din două vieți îmi fac una. Arunc ce se repetă, las ce-i mai bun. Cât v-am căutat printre litere, cât v-am strigat!”. (p. 165)

„Pierdusem tot. Tot ce adunasem pe libretul de economii – rublă cu rublă, sutar cu sutar – s-a prăpădit într-o noapte... Erau toți anii mei de copil, nu cei mai buni, dar singurii de care am avut parte. Erau anii mei de lipsuri, de muncă grea și de planuri îndrăznețe. Dar, mai ales, era visul nostru mototolit de a trăi într-o zi așa cum meritam.” (p. 169)

„Să crezi o carte, nebună trebuie să fii. Am crezut însă. L-am crezut pe Nichita. El m-a învățat că o limbă se poate supune nu doar din frică, ci și din dragoste.” (p. 178)

„Lecțiile ei m-au ajutat mult, cred că am fost ultima ei elevă care a devenit doctor, și poate că asta și voise: să plece din școală cu un vis împlinit.” (p. 180)

„Obligați. Forțați. Constrânși. Siliți. Nevoiți. Condamnați. Toată viața mea, redusă la sinonimele unui singur cuvânt. Iar la sfârșit, ca o palmă pentru o mare greșeală, Румыния. Așa m-am pornit spre voi.” (p. 185)

Concluzii: Romanul *Grădina de sticlă* este povestea tristă a unui copil orfan, dar și tragedia întregului popor, este durerea și umilința neamului nostru. Momentele istorice prezentate în operă le constituie realitatea crudă a vieții și a existenței basarabenilor. Este un roman scris cu sufletul, este strigătul de disperare, ecourile căruia se aud până în prezent.

Această lucrare, în care autoarea a depus multă muncă și abnegație, poate fi unul dintre romanele recomandate spre studiere în liceele și gimnaziile din republică. Este o carte prin care elevii și profesorii pot găsi răspunsuri la multe întrebări referitoare la istoria neamului nostru.

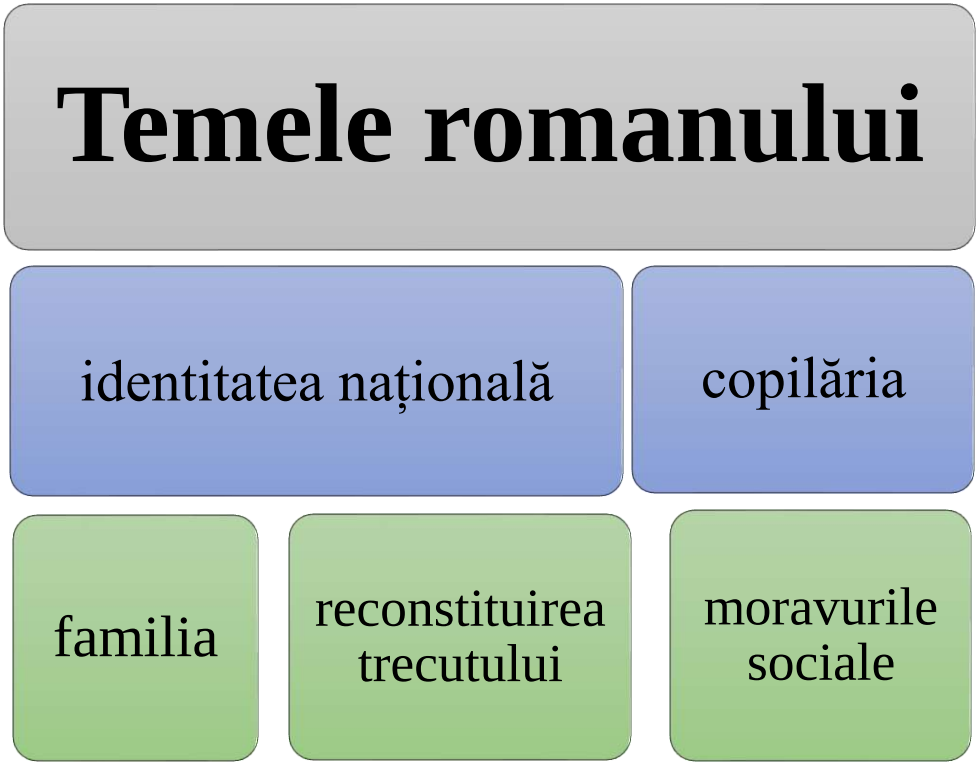
Cunoașterea trecutului de către generația tânără este o datorie primordială într-o societate. Dezvoltarea cognitivă echitabilă este posibilă apelând la interdisciplinaritate și pluridisciplinaritate. Doar conexiunea dintre diverse domenii socioculturale vor garanta un învățământ de calitate într-o țară dezvoltată.

DOMENIUL APLICATIV

Comentează diagrama de mai joi prin prisma romanului *Grădina de sticlă* de Tatiana Țîbuleac, reperând specificul fiecărui domeniu și valoarea integrării lor pentru înțelegerea problematicii.

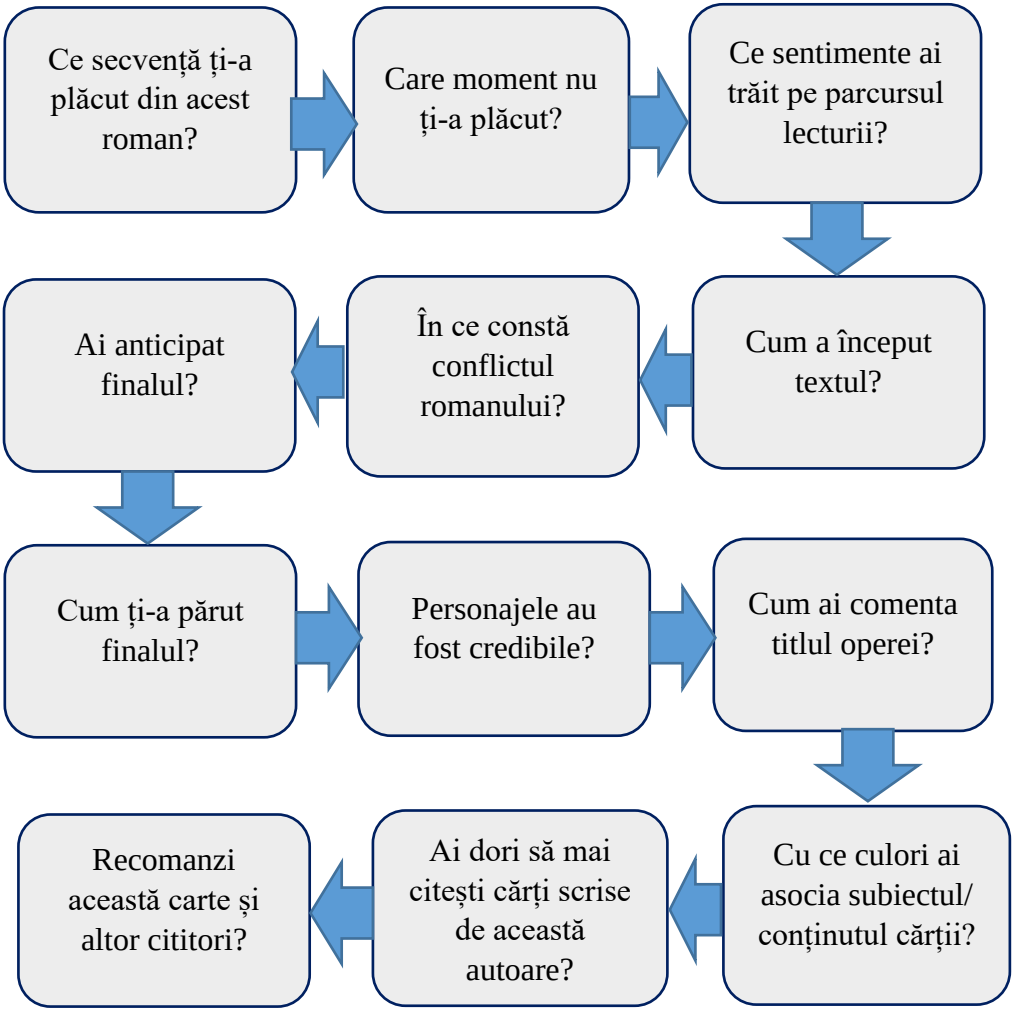
Demonstrează, cu secvențe textuale, faptul că temele propuse în figura de mai jos, constituie diegeza romanului.

Aplică jocul de rol pentru a realiza un interviu dintre cititorul romanului și autoarea acestuia. Reperează rețeaua interogativă de mai jos.

Interviul despre lectură

(în baza romanului *Grădina de sticlă* de Tatiana Țîbuleac)

Dezvoltă răspunsurile necesare la fiecare întrebare care vizează textul.

Cadranele cognitive

(în baza romanului *Grădina de sticlă* de Tatiana Țîbuleac)

Cine povestește?	**Ce povestește?**
Despre ce povestește?	**Când s-a întâmplat?**
Unde s-a întâmplat?	**De ce s-a întâmplat?**

Creează-ți o relație cu personajul, înțelegându-i emoțiile și gândirea.

Cadranele empatiei

(în baza romanului *Grădina de sticlă* de Tatiana Țîbuleac)

Ce gândește personajul?	**Ce vede personajul?**
Ce aude personajul?	**Ce simte personajul?**

Notă. Vezi și *Repere de conținut în prezentarea unei cărți* la pagina 86.

Alte strategii de aplicat la interpetarea textului:

- ❖ Eu cercetez;
- ❖ Maratonul de scriere;
- ❖ Graficul conceptual;
- ❖ Secvențe contradictorii;
- ❖ Pânza discuției;
- ❖ Cercetarea împărtășită, etc.

EXTINDERE: între gândirea critică și gândirea creativă

Comentează, sub forma unui text argumentativ, în 1-1,5 pagini, mesajul global al romanului în raport cu aserțiunea Tatianei Țîbuleac: „*Grădina de sticlă* este un melanj de dor, de frustrări, de lucruri pe care le poate simți un emigrant mai degrabă decât un om care trăiește acolo, pe loc.”

În această compoziție vei urmări:

a) să formulezi o ipoteză cu referință la afirmația autoarei;

b) să susții punctul de vedere prin două argumente/ raționamente cu referire la roman pentru a justifica ipoteza lansată;

c) să invoci exemple conludente din text (referințe la temă, idei, personaje literare);

d) să formulezi concluzii prin nuanțarea opiniei proprii care rezumă demersul argumentativ;

e) să utilizezi adecvat conectorii logici.

Bibliografie tematică:

1. ȚÎCU Octavian D. *O istorie ilustrată a românilor de la est de Prut*. – Chișinău: Litera, 2018.

2. ȚÎBULEAC Tatiana. *Grădina de sticlă*. – Chișinău: Cartier, 2018.

3. BANTOȘ Ana. *Scriitorul și dreptatea sa. Tatiana Țîbuleac, „Grădina de sticlă”*. În: *Limba română*, Revistă de ştiinţă şi cultură, nr. 2 (252), aprilie - iunie 2019, Chişinău, pp. 21-27.

4. BRÎNZA Liliana. *Aspecte istorice în romanul Grădina de sticlă de Tatiana Țîbuleac*. În: *Materialele Conferinței Științifice Internaționale: Învățământul superior: tradiții, valori, perspective*. – Chișinău, CEP UPSC, 2022, vol. 1, pp. 142-147.

ATELIER DE LECTURĂ 3

Ființa umană în oglinda istoriei. Interpretarea interdisciplinară a textului artistic

Oleg SEREBRIAN. *Cântecul mării*

Tipul lecției: Atelier de lectură
Subiectul lecției: Impactul istoriei asupra destinelor personajelor în *Cântecul mării* de Oleg Serebrian.
Participanți: elevii claselor a X-a – a XII-a
Metode și procedee didactice: conversația, lectura secvențială, agenda cu notițe paralele, dezbaterea, brainstormingul, exerciții de creativitate, explorarea textuală etc.

Competențe specifice:
CS 1: Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii în context european și global, demonstrând empatie și deschidere pentru diversitatea lingvistică culturală.
CS 3: Lectura și interpretarea textelor literare și de graniță, demonstrând gândire critică și atașament față de valorile naționale și general-umane.

CS 6: Valorificarea experiențelor lingvistice și de lectură în vederea dezvoltării personale pe parcursul vieții, demonstrând interes axiologic și estetic.

„Dedic această carte sutelor de mii de bucovineni și basarabeni care au trecut prin calvarul exodului din anii 1940 și, în mod special, amintirii bunicului meu, Petru, fost secretar al primăriei din Hădărăuți, Guvernământul Bucovinei, refugiat în Banat, și străbunicilor mei, Alexandra și Dumitru, deportați în Siberia.”

(Oleg Srebrian)

Scenariul lecției de lectură

DOMENIUL COGNITIV

Citește informația propusă, formulând o serie din zece întrebări ipotetice pentru autor.

Prezentarea autorului: Oleg SEREBRIAN (n. 13 iulie 1969, Hădărăuți, r. Ocnița) este un politolog, scriitor, diplomat și politician moldovean.

Din 2013 este membru al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova. În anul 2012, pentru romanul *Cântecul mării* (Ed. Cartier, 2011), a fost distins cu premiul special al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, iar în 2019 a primit premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova pentru romanul *Woldemar* (Ed. Cartier, 2018). În 2021, la aceeași editură, apare cel de-al treilea roman al său, *Pe contrasens*.

Prezentarea generală a cărții: *Cântecul mării* de Oleg Serebrian transmite o poveste pe cât de profundă, pe atât de tulburătoare. Este un roman copleșitor, ce reconstituie drama etnicilor români din Bucovina și ne prezintă, totodată, „tabloul amar" al unor visuri care se spulberă odată cu schimbarea orânduirii sociopolitice, în care acceptarea destinului nu este doar un fapt, ci, mai degrabă, o consecință a conflictelor ideologice din perioada celui de-al Doilea Război Mondial.

Subiectul: Cartea este un tribut de memorie şi o datorie a autorului faţă de cei ce i-au creat un punct de vedere foarte critic asupra „istoriei oficiale" şi o pasiune precoce pentru istoria celui de-al Doilea Război Mondial. Romanul *Cântecul mării* de Oleg Serebrian ne prezintă evenimentele de mare importanţă istorică, cele din primăvara anului 1944, la Cernăuţi, perioada de 100 de zile în care puterea sovietică se face instalată împreună cu frica şi teroarea. Deși e un roman pur istoric, este scris, totodată, pe un fundal sentimental, emoţional.

Personaje: În centrul acţiunii se află cuplul clădit pe o mezalianţă între o ***Marta*** poliglotă, cultivată, dintr-o familie bogată şi un Filip, care nu e deloc un tip spectacular. Marta Skawronski este fiica unor nobili germani, baronii Waldburg din Bucovina, implicaţi în Unirea Bucovinei cu România la 1918, cu un sfert de sânge românesc pe linia uneia dintre bunicile sale.

Soţul ei, ***Filip Skawronski***, de origine ucrainean, care provine dintr-o familie modestă a unui pădurar din sudul

judeţului Storojineţ, îşi face slujba de protoiereu la o biserică românească ortodoxă din Cernăuţi.

Alte personaje:

Arhip şi Marfina Skawronski;

Iolanta Filinger – fostă actriță a Teatrului Național din Cernăuți, recita sute de poezii, pianistă ireproșabilă;

Wanda Wolczinski – verișoara baronesei Augusta, unica rudă a Martei la Cernăuți;

Perla – bona Iulianei;

Doctorul Șveț;

Soții Iosif – Amanda (fiica baronului Musteață) căsătorită cu profesorul Iosif, etc.

Semnificația titlului: Romanul se numeşte *Cântecul mării*, ca şi un foarte popular tangou din Germania anilor de război, este cântecul care i-a apropiat pe cei doi, Marta și Filip Skawronski, la unul dintre balurile nobilimii din Cernăuți. De fapt, are un sens dublu, pentru că este şi o aluzie la Marea Aral, pe malul căreia se încheie istoria din acest roman.

Tangoul lui José Lucchesi și titlul romanului *Cântecul mării* revin ca un refren luminos, în contrapunct la evenimentele oribile din primăvara lui 1944, un titlu de roman ce emană melancolie, dar și refuzul de a te declara victimă a destinului, orice ar fi.

DOMENIUL AFECTIV

Apelează la secvențele de text propuse aici pentru caracterizarea personajelor-cuplu Marta și Filip:

„N-a mai fost la munte de la Bobotează, iar cantonul forestier al lui Filip Skawronski era situat într-un loc unde Carpații nu mai sunt niște coline împădurite, ci munți veritabili. Îi plăcea acolo mai cu seamă în timpul sărbătorilor de iarnă și în lunile mai și octombrie. Îi amintea de copilărie.” (p. 19)

„Spre sfârșitul dansului, îl întrebă cum se cheamă acest tangou, pe care parcă l-ar mai fi auzit o dată ca prin vis. Mai exact, câteva luni mai devreme, vara, pe vaporul ce mergea de la Trieste la Zara. Multă vreme crezuse că melodia asta e produsul imaginației ei, dar iată că nu...

– *Cântecul mării*, punctă satisfăcut Filip. Dacă nu greșesc, e scris de José Lucchesi, un argentinian de origine italiană, judecând după nume.” (p. 22)

„Dar iată că acolo sus, în lumina lunii, se proiectează clar conturul cantonului lui Skawronski, o casă masivă din cărămidă roșie, zidită încă pe vremea austriecilor. Martei casa asta îi amintea de o gară din provincie, deși îi plăcea. Era, oricum, cel mai frumos canton forestier din toată Bucovina.” (p. 28)

„Era îndrăgostită de munții Bucovinei. În copilărie veneau des prin părțile astea. Ceva mai la nord, în valea Ceremușului, se afla fosta moșie a lui taică-său, cu un elegant conac în stil

romantic... Și din iatacul acelui conac se zăreau crestele Carpaților. Mai ales iarna, după ce apunea soarele și apăreau primele stele. Urca pe un scaun, își aduna picioruşele sub ea și-și lipea strâns năsucul cârn de geam, privind la cer. Aștepta să vadă cum se nasc stelele.” (p. 33)

„Uneori mă gândesc că fericirea își are sălașul anume în casele astea modeste din lemn, pierdute în neprihănirea sălbăticiei. Trăiește aici de veacuri, nerecunoscută de nimeni. Se hrănește cu pâine și lapte proaspăt, doarme încălzindu-se de la inimile celor dragi. N-o știe nimeni, pentru că noi o căutăm toată viața pe la adrese greșite.” (p. 37)

„Marta cânta întotdeauna cu multă plăcere valsul ăsta, care avea în el ceva ludic, și ceva nostalgic. Îl îndrăgise din copilărie. Deși ura lecțiile de pian cu Frau Rubinski, *Aeroplanul* l-a învățat cu ușurință, pentru că-i plăcea doctorului Șveț, la care ținea mult. L-a învățat pentru aniversarea lui.” (p. 46)

„Ea dorea să-i dea flori, pentru că l-a surprins de câteva ori pe doctorul Șveț admirând irișii din grădina castelului Waldburg. I-a zis că-i plac mai ales aceștia violeți, pentru că sunt ca ochii ei.” (p. 47)

„Valurile alea impregnate de lumina agonizantă a apusului parcă veneau să o cuprindă, să o salute. Avea senzația că marea

o așteptase, că parcă s-ar fi trezit când i-a simțit apropierea.” (p. 49)

„Protoiereul Filip Skawronski știa să aline cu o vorbă sau cu o mângâiere durerea a sute de enoriași, dar bărbatul Filip Skawronski n-a fost niciodată capabil să-și consoleze propria soție. Și ce rău îi părea că nu știe să dea frâu liber sentimentelor, că nu-i poate vorbi, că nu poate «cădea în sinceități»!”. (p. 51)

„Îl iubea pentru forța care emana de la el, pentru privirea lui rece, iscoditoare, uneori chiar insolentă, chiar și pentru încăpățânarea asta imatură, care îi trezea concomitent și un sentiment de necaz. Nu, dânsa n-a putut niciodată înțelege ce l-a determinat pe Filip să devină preot.” (p. 56)

„Cât de mult ai nevoie uneori de astfel de oameni, cu care te simți înrudit prin tăcere, alături de care nu doar cuvintele, dar chiar și gesturile sunt de prisos. Și, de fapt, nu cuvintele sunt cele care contează pentru a ne înțelege. De asta oamenii au inventat muzica, ca să-și poată spune ceea ce cuvintele sunt inapte să destăinuie.” (p. 61)

„Tudor, fratele lui Filip, e în armata sovietică. Fabian, fratele meu, e în armata germană. Poate că-n momentul ăsta țintesc unul în altul. Dacă s-ar întâlni nici nu s-ar cunoaște.” (p. 72)

„Trenul ce duce-n fiecare zi câte-o bucățică din Cernăuții copilăriei mele, risipundu-i fără îndurare prin lume...” (p. 74)

„A pledat pentru Argentina, pentru că grație unui tangou argentinian s-au cunoscut și poate că era un semn că aveau să trăiască fericiți până la adânci bătrânețianume acolo.” (p. 129)

„Când trebuie să alegi ce iei cu tine în astfel de împrejurări, constați că cele mai prețioase lucruri nu sunt neapărat cele care valorează mai mult. Nu poți să nu iei și din astea, pentru că trebuie să trăiești din ceva, dar ești ispitit nu atât de lucrurile scumpe, cât de cele care-ți sunt dragi.” (p. 132)

DOMENIUL APLICATIV

Completează câmpul lexico-semantic al lexemului *mare* (minimum 5 cuvinte):

Formulează argumente *Pro* și *Contra* pentru o eventuală dezbatere în raport cu aserțiunea propusă:

Acest roman este, în esență, o poveste despre RĂZBOI și PACE, despre VINĂ și IERTARE, despre IUBIRE și URĂ.

UN MANIFEST AL PĂCII!

P

A

C

E

Selectează din text (câte patru pentru fiecare) tipurile de imagine artistică solicitate:

***Cântecul mării* de Oleg SEREBRIAN**

imagine istorică

imagine artistică

Completează *jurnalul de lectură* cu informația solicitată, personalizând viziunea asupra autorului și operei:

Am început lectura:_____

Am terminat lectura:_____

Titlul romanului:_____

Autorul:_____

Editura:_____

Anul apariției:_____

Date importante din viața și activitatea autorului:_____

Vocabular:_____

Plan de idei:_____

Rezumat:_____

Caracterizarea personajelor principale:_____

Profilul personajului	**Informații prezente**	**Prezentarea personajului/ citate**
Numele personajului		
Portret fizic		
Caracterizare directă/ autocaracterizare		
Caracterizare indirectă		

Citate preferate:_____

Impresii personale:_____

Note de lectură:_____

Opera mi-a trezit sentimente de:_____

Ceea ce impresionează în text este:_____

Am admirat:_____

M-am alarmat:_____

Am empatizat:_____

M-am detașat:_____

Am rezistat:_____

Notă. Vezi și *Repere de conținut în prezentarea unei cărți* la pagina 86.

Argumentează aproape de text ideea că, prin această operă literară, Oleg Serebrian creează un roman polifonic:

***Cântecul mării* de Oleg SEREBRIAN este un roman:**

- ***de familie***
- ***de dragoste***
- ***istoric***

Alte strategii de aplicat la interpetarea textului:

- ❖ Clustering;
- ❖ Agenda în trei părți/ jurnalul triplu;
- ❖ Asocieri libere;
- ❖ Brainsketching;
- ❖ Controversa academică, etc.

EXTINDERE: între gândirea critică și gândirea creativă

Redactează un eseu nestructurat, în limita a 1-1,5 pagini, cu tema: *Perspectiva asupra memoriei identitare a etnicilor români din Bucovina* (în baza romanului *Cântecul mării* de Oleg Serebrian)

Bibliografie tematică:

1. SEREBRIAN Oleg. *Cântecul mării*. – Chișinău: Cartier, 2019.

2. Interviu cu Victoria Cușnir. *Oleg Serebrian. „Mi-am dat seama nepermis de repede că în viață soarele rămâne totdeauna în spate.”* https://moldarte.eu/ro/oleg-serebrian

3. IVANOV Constantin. *Cântecul mării: ecouri dramatice ale represiunilor totalitare din Bucovina*. În: *Timpul.md*, nr. 31, 6 decembrie 2023.

4. IVANOV Constantin. *Cântecul mării: ecouri dramatice ale represiunilor totalitare din Bucovina*. În; *Timpul.md*, nr. 32, 19 ianuarie 2024.

ATELIER DE LECTURĂ 4

Relația literatură-istorie în expresie romanescă postmodernă

Dan LUNGU. *Sînt o babă comunistă!*

Tipul lecției: Atelier de lectură
Subiectul lecției: Personajul inadaptabil în romanul *Sînt o babă comunistă!* de Dan Lungu
Participanți: elevii clasei a XII-a
Metode și procedee didactice: conversația, lectura secvențială, lectura interpretativă, agenda cu notițe paralele, dezbaterea, brainstormingul, exerciții de creativitate, explorarea textuală etc.

Competențe specifice:
CS 3: Lectura și interpretarea textelor literare și de grani ță, demonstrând gândire critică și atașament față de valorile naționale și general-umane.
CS 6: Valorificarea experiențelor lingvistice și de lectură în vederea dezvoltării personale pe parcursul vieții, demonstrând interes axiologic și estetic.

„Totul a pornit de la sesizarea unui paradox care m-a intrigat: cum se poate ca mulți, chiar foarte mulți oameni care au trăit

într-un regim totalitar, inuman, fără să se fi bucurat de privilegii și favoruri, acum să fie capabili de nostalgii? Prin intermediul unei bătrâne, care, la persoana întâi, își relatează propria viață, încerc să demonstrez mecanismele nostalgiei și să dezleg enigma psihologică."

(Dan Lungu)

Scenariul lecției de lectură

DOMENIUL COGNITIV

Scrie o notă critică despre autor și operă, valorificând informația textuală propusă:

Prezentarea autorului: Dan Lungu (n. 15 septembrie 1969, Botoșani) este unul dintre cei mai apreciați și traduși scriitori români, cărțile sale fiind publicate în peste 10 limbi: engleză, franceză, germană, italiană, maghiară, spaniolă, poloneză, slovenă, bulgară, greacă etc. Face parte din galeria scriitorilor din literatura post-decembristă, cele mai apreciate lucrări ale sale fiind *Raiul găinilor*, *Fetița care se juca de-a Dumnezeu*, *Sînt o babă comunistă!*.

Structură: romanul cuprinde 29 de capitole.

Tema: prezentarea, într-o viziune postmodernă, a societății românești postcomuniste; nostalgia după perioada dictatorială; disputa dintre generații.

Titlul romanului confirmă afirmația protagonistei, Emilia Apostoae, care trăiește o profundă criză identitară și constată că este incapabilă să se adapteze noilor schimbări societale, fiind

dependentă, sub raport ideologic, de regimul comunist, perioadă în care consideră că „a trăit cel mai bine.”

Geneza romanului: Fiind întrebat de unde pornește subiectul acestei partituri literare, Dan Lungu răspunde sugestiv: „Totul a pornit de la sesizarea unui paradox care m-a intrigat: cum se poate ca mulți, chiar foarte mulți oameni care au trăit într-un regim totalitar, inuman, fără să se fi bucurat de privilegii și favoruri, acum să fie capabili de nostalgii? Prin intermediul unei bătrâne, care, la persoana întâi, își relatează propria viață, încerc să demonstrez mecanismele nostalgiei și să dezleg enigma psihologică.”[1]

Planuri narative: Primul prezintă copilăria la sat a Emiliei, strădania acesteia de a ajunge la oraș, escapadele la tanti Lucreția și nenea Andrei.

Al doilea plan surprinde perioada comunistă în care Emilia a fost muncitoare într-o fabrică de construcții metalice, iar al treilea evidențiază nostalgia și incapacitatea de adaptare pe care o resimte eroina în raport cu lumea contemporană.

Personaje: *Alice*, fiica Emiliei, fata cu nume de prințesă, care a obținut diplomă de inginer, pentru că așa a dorit mama sa. Nici nu a reușit să se angajeze tânăra specialistă, că a căzut regimul, iar fabrica la care lucra „baba comunistă” a ajuns niște

[1] Crețu Bogdan. *Ascensiunea și declinul omului nou*. În: *Observator cultural*, nr. 363 din 15.03.2007. [online] https://www.observatorcultural.ro/articol/ascensiunea-si-declinul-omului-nou-2/ (consultat 11.01.2024).

ruine. Alice, emigrată în Canada, își încurajează mama „să nu voteze cu foștii comuniști.”[1]

Ambițioasă și energică, *Emilia* este propria făuritoare a destinului său. A ajuns acolo unde și-a dorit: să devină orășeancă, să trăiască în apartament. Nu a așteptat favoruri, nu a acceptat recompense fără a munci.

Nostalgia după comunism este datorată, în mare parte, locului de muncă pe care l-a avut până la revoluție. Când regimul cade, visele Emiliei despre existență se năruie, trăind o accentuată derută identitară. Drama protagonistei e susținută de faptul că este inadaptabilă acestui prezent postrevoluționar, care promovează alte valori și convicțiuni decât cele cu care ea rezonează.

Din punct de vedere psihologic, ambele personaje feminine își developează independența, determinarea și curajul. Emilia poate fi încadrată în tipologia personajului conservator, inadaptabil, păstrător al mentalității și al principiilor comuniste, în timp ce Alice este adepta progresului, a schimbării, susținătoare a lumii noi, capitaliste. „Dincolo de faptul că personajele lui Dan Lungu întrunesc caracteristici ale unei tipologii umane cu mentalitate și comportament «comuniste», acestea sunt simpatice și memorabile. Savoarea lor vine din umorul, hazul și maniera specifică prin care le prezintă autorul.”[2]

---

[1] Lungu Dan. *Sînt o babă comunistă*! – Iași: Polirom, 2022, p. 73.

[2] Aniței Galina. *Paradoxurile tranziției. Personajele lui Dan Lungu, Iulian Ciocan și Dumitru Crudu între nostalgie și schimbare*. În Philologia, LXIII, mai-august 2021, pp. 54-53.

Limbaj: romanul este scris cu o „lejeritate uimitoare” și „simplu de citit” (Costi Rogozanu, în *Suplimentul de cultură*), plin de umor.

DOMENIUL AFECTIV

Construiește profilul protagonistei (Emilia Apostoae), integrând idei din secvențele propuse aici:

„Am pretenția că sunt orășeancă, dar nu și cucoană.” (p. 25)

„Noi sîntem ultima generație care a pupat mîna părinților.” (p. 43)

„Impresia despre Alain a fost pozitivă. Era foarte tandru cu ea. O alinta din priviri și îi făcea toate mofturile. Se purta cu ea de parcă era o prințesă. Nu degeaba i-am pus numele ăsta, Alice.” (p. 44)

„Alice era proaspătă ca o floricică și toată numai zâmbet. Avea fălcuțe. Se vedea că o duce bine. Și era îmbrăcată ca lumea, cu o rochie ușoară de in, iar în picioare purta o pereche de sandale drăguțe. Nu că mă laud, dar la gust mă moștenește.” (p. 45)

„Alain a spus că în România mai sînt multe de făcut, dar că e o țară frumoasă. Asta știam și noi. A întrebat cum a fost cu comunismul. Când i-am spus că eu o duc mai rău acuma ca

înainte de revoluție, a făcut ochii mari și a întrebat «De ce?». (...) Apoi a spus că el se bucură că a căzut Ceaușescu, că altfel n-ar fi cunoscut-o pe Alice.” (p. 46)

„Îmi plăcea de el, că era elegant pentru vremea aceea, era îngrijit și mirosea a parfum, avea simțul umorului și vorbea despre filmele de la cinema, dar avea o singură hibă: era de la țară. Eu voiam un orășean. Unul care nu umblase în viața lui desculț.” (p. 49)

„Eu nu vreau să fiu pedepsită, eu vreau la oraș. Eu nu sînt dușman al poporului.” (p. 59)

„... Dacă ar fi după mine, eu și mîine aș vrea să se întoarcă comunismul.

– Vai, mamă, eu ziceam că te faci, dar ești mai comunistă decât credeam!

– Uite că mi-am dat arama pe față. Sînt o babă comunistă, dacă nu știai. Asta sînt.” (p. 75)

„Așadar, eram mai comunistă decît crezuse fiică-mea...

Mă trezisem adesea visînd la perioada frumoasă din viața mea, cînd eram tînără și munceam voinicește, cînd făceam mese îmbelșugate în familie și mergeam în concedii, dar niciodată nu-mi trecuse prin cap că asta poate însemna să fii comunist.” (p. 78)

„Doamne, ce bine am dus-o pe timpul comunismului!..

Am avut tot ce mi-am dorit. E drept, pe atunci nu-ți doreai prea multe...

Beam numai cafea naturală și ness... Pe atunci erau o raritate, dar la mine nu era o problemă...

Dar ce n-am avut!?” (p. 98)

„Puțini au o țară așa frumoasă ca a noastră. Am o sacoșă plină cu fotografii făcute în concedii. Toată țara e acolo, înăuntru. Acu’ n-am bani nici de poză de buletin.” (p. 105)

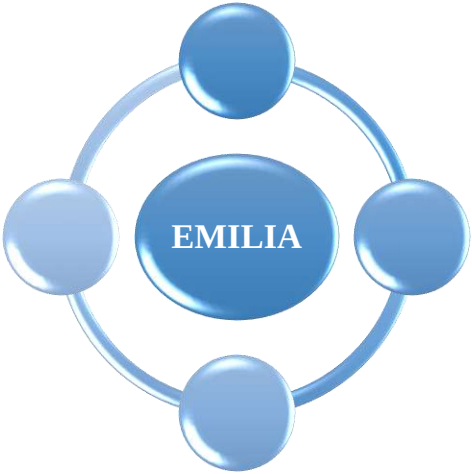
„După școala profesională, am făcut liceu seral, cu toate că eram mulțumită de cît cîștigam. Eram teribil de ambițioasă. M-am pregătit să dau la facultate. Asta, după ce m-am măritat. Voiam să fac o secție de subingineri, la fără frecvență. Am învățat vreo două luni pentru admitere, dar la vestea că sînt însărcinată am lăsat-o baltă. A venit Alice și am pus în cui toate ambițiile legate de școală. I le-am pus ei în ghiozdan.” (p. 228)

„Simțeam cum trecutul meu începe să se schimbe. În joc intraseră piese noi, care nu se potriveau deloc, care mă obligau să iau jocul de la capăt. Alte amintiri îmi veneau în minte. Gesturi și sentimente pe care le uitasem. Aceleași locuri, aceiași oameni, același timp, dar alte întîmplări.” (p. 250)

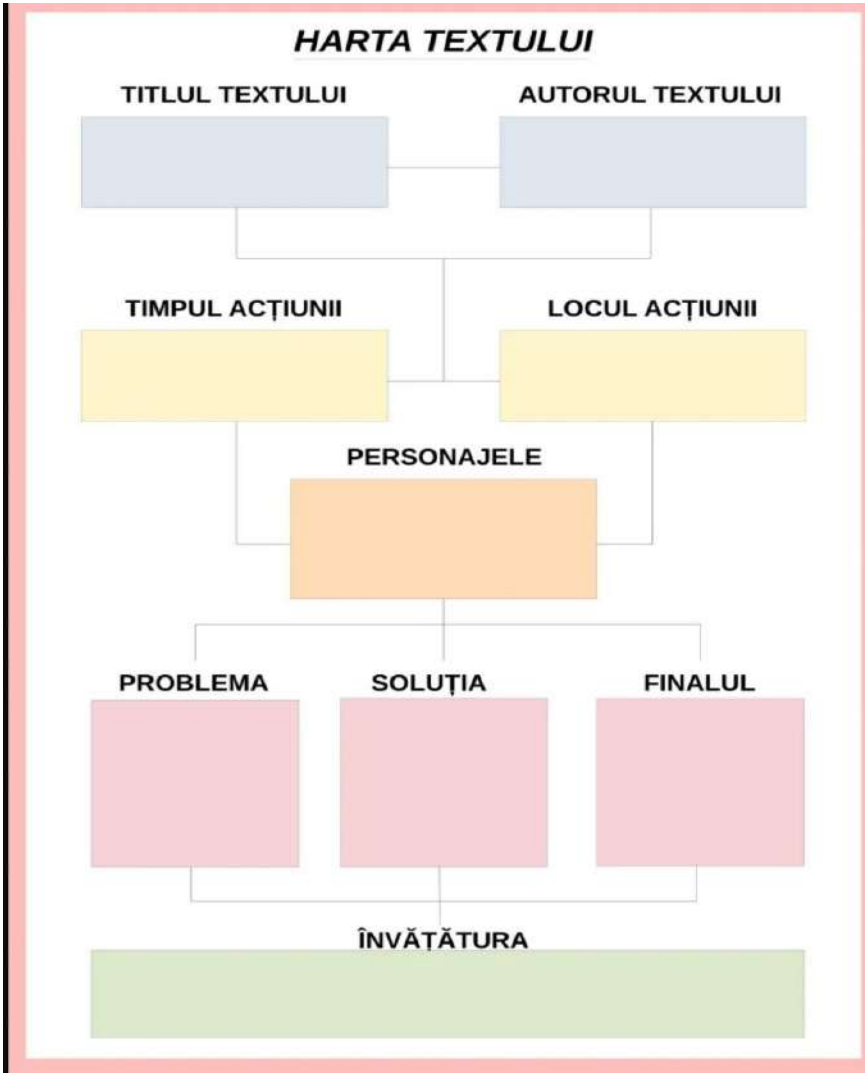
DOMENIUL APLICATIV

Atribuie trăsături morale personajelor feminine din roman (minim patru):

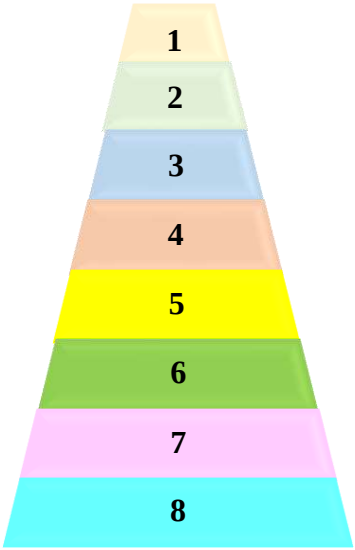
Completează harta textului cu informația corectă solicitată, formulând, sub formă de concluzie, o învățătură desprinsă din roman.

Notă. Vezi și *Repere de conținut în prezentarea unei cărți* la pagina 86.

Realizează piramida narativă a textului:

1. Numele personajului principal;
2. două cuvinte ce descriu personajul;
3. trei cuvinte ce descriu romanul;
4. patru cuvinte ce expun problema;
5. cinci cuvinte ce descriu primul fir narativ;
6. șase cuvinte ce descriu al doilea fir narativ;
7. șapte cuvinte ce descriu al treilea fir narativ;
8. opt cuvinte ce definesc starea postlectorală.

Alte strategii de aplicat la interpetarea textului:

- ❖ Argumente pe cartele;
- ❖ Agenda cu notițe paralele/ jurnal dublu;
- ❖ Controversa constructivă;
- ❖ Controversa academică;
- ❖ Discuția ghidată;
- ❖ Investigația de grup, etc.

EXTINDERE: între gândirea critică și gândirea creativă

Realizează, în 1-1,5 pagini, caracteristica personajului Emilia Apostoae.

În compoziția ta vei ține cont de următoarele cerințe:

– stabilirea, prin două argumente, a tipului uman la care se referă Emilia Apostoae;

– comentarea a două-trei trăsături morale ale protagonistei;

– interpretarea adecvată a atitudinii Emiliei față de celelalte perosnaje din roman;

– exprimarea viziunii proprii în raport cu ideea susținută de Emilia Apostoae: „Doamne, ce bine am dus-o pe timpul comunismului!..”

– formularea unei concluzii proprii cu referire la valorile pe care se fundamentează traiul Emiliei Apostoae.

Bibliografie tematică:

1. CREȚU Bogdan. *Anatomia unui succes*. În: Dan Lungu. *Sînt o babă comunistă!*. – Iași: Polirom, 2022, p. 6.

2. CREȚU Bogdan. *Ascensiunea și declinul omului nou*. În: *Observator cultural*, nr. 363 din 15.03.2007. [online] https://www.observatorcultural.ro/articol/ascensiunea-si-declinul-omului-nou-2/

3. LUNGU Dan. *Sînt o babă comunistă!* – Iași: Polirom, 2022.

4. ANIȚOI Galina. *Paradoxurile tranziției. Personajele lui Dan Lungu, Iulian Ciocan și Dumitru Crudu între nostalgie și schimbare*. În *Philologia*, LXIII, mai-august 2021.

5. ANIȚOI Galina. *Personaje în tunelul tranziției*. – Chișinău: Unu, 2022.

6. CRISTEA-ENACHE Daniel. *Răpirea de Serai. „Sînt o babă comunistă!" de Dan Lungu*. În: Atelier LiterNet din 17.03.2008. [online] Atelier LiterNet / Daniel Cristea-Enache: Răpirea din Serai - Sunt o babă comunistă! de Dan Lungu

7. STRĂJESCU Natalia. *Emilia Apostoae și nostalgia incorigibilă după comunism*. În: Materialele conferinței științifice internaționale (Chișinău - Iași - Lviv, Ediția a X-a, 19-20 septembrie 2024) „Patrimoniul cultural de ieri – implicații în dezvoltarea societății de mâine, volumul 8, 2024, pp. 167-172.

REPERE DE CONȚINUT ÎN PREZENTAREA UNEI CĂRȚI

„O carte adevărată nu este una pe care o citim,
ci una care ne citește.”
(Wystan Hugh Auden)

Finalități urmărite:

- să-și exprime și să-și argumenteze impresiile de lectură cu referire la mesajul cărții citite în raport cu propriul sistem de valori;
- să prezinte o carte citită în mod independent, respectând algoritmul propus de profesor;
- să răspundă la întrebările adresate de profesor sau de colegi;
- să adreseze întrebări colegilor și să evalueze răspunsurile primite.

1. Cuvânt introductiv

- despre autor;
- despre perioada şi contextul apariţiei cărţii;
- importanţa temei abordate;
- actualitatea problemelor prezentate în roman;
- locul pe care îl ocupă lucrarea respectivă în cadrul disciplinei *Limba și literatura română*;
- comparaţie cu alte lucrări pe aceeaşi tema (autohtone și străine) și comparaţie cu alte lucrări scrise de acelaşi autor (dacă ai citit).

2. Structura cărţii şi prezentarea rezumativă a conţinutului

- câte şi care sunt capitolele (subcapitole);
- descrierea subiectului;
- prezentarea ideilor principale care reies din text;
- menţionarea câtorva citate reprezentative/ pasajul care te-a determinat să meditezi/ care ți-a plăcut cel mai mult. Argumentează.

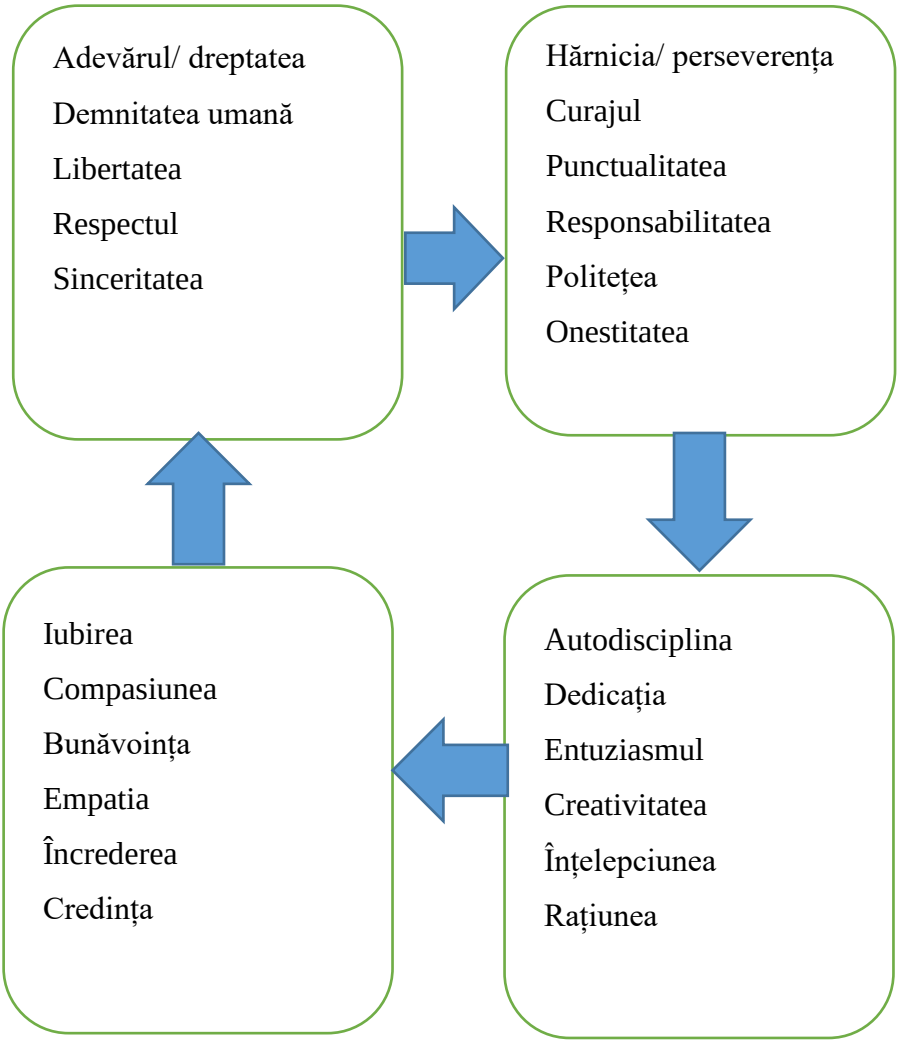
3. Judecăţi de valoare ale cititorului

- evidenţierea punctelor forte și a celor deficitare;
- îmi place sau nu-mi place; de ce îmi place, de ce nu-mi place; ce îmi place, ce nu-mi place; ce mi-ar fi plăcut (predominant subiectiv);
- ce e interesant, ce nu e interesant; ce stare de spirit induce (predominant obiectiv);
- personaje, tipuri de personaje;
- originalitatea demersului (evidenţierea unicităţii conţinutului operei și motivarea titlului, semnificația titlului). Argumentează;
- opinii ale criticilor literari.

4. Concluziile cititorului

- morala romanului (ce te învață);
- opinii personale cu privire la modul de abordare a subiectului/ temei;
- importanţa lucrării; locul şi rolul ei în actualitate;
- impactul lecturii asupra elevului-cititor. Argumentează.

Valori și stări de spirit promovate prin lectură/ carte

SUGESTII DE TEXTE LITERARE PENTRU ATELIERELE DE LECTURĂ ÎN LICEU:

- *Capătul drumului* de Liliana Corobca;
- *Ziua de naștere a lui Mihai Mihailovici* de Dumitru Crudu;
- *Și tu ești singur*? de Aurelian Silvestru;
- *Woldemar* de Oleg Serebrian;
- *Orașul promis* de Valentina Scerbani;
- *Montana* de Alexandru Popescu;
- *Legată cu funia de pământ* de Lorina Bălteanu;
- *Misterul de est* de Lucreția Bârlădeanu;
- *Fetița care se juca de-a Dumnezeu* de Dan Lungu;
- *Inocenții* de Ioana Pârvulescu;
- *Fiul risipitor* de Radu Tudoran;
- *Scrisoare de dragoste* de Mihail Drumeș;
- *Sfârșitul lumii e un tren* de Daniela Rațiu;
- *Chiajna din Casa Muşatinilor* de Simona Antonescu;
- *Zaira* de Cătălin Dorian Florescu;
- *Iorgu* de Adrian Jicu etc.

SUGESTII DE APLICARE A AUXILIARULUI DIDACTIC

Prezentul auxiliar didactic conține materiale-suport pentru profesori și elevi la limba și literatura română, destinate *Atelierelor de lectură*, conform *Curriculumului național. Limba și literatura română pentru clasele a X-a – a XII-a* (aprobat prin ordinul MECC nr. 906 din 17.07.2019) și are drept scop transferarea capacităților lingvistice și literare în diverse domenii, inclusiv în viața cotidiană. Materialul răspunde interesului liceanului pentru literatură și lectură și este util în formarea sa în calitate de vorbitor cult al limbii române, dar și de cititor avizat.

Auxiliarul joncționează finalitățile curriculare pe dimensiunea claselor de liceu în aspectul competenței literar-lectorale și celei comunicative, plasând cititorul secolului al XXI-lea în ipostaza de lector interpret, lector analist și lector gânditor, apropriindu-și valorile textului literar-artistic și dezvoltându-și viziunea despre lume și viață, frumos și util prin gândirea critică și analitică în calitate de instrument valoric pentru formarea abilităților de viață.

Consultând variate surse de referință, documentând diverse metodologii naționale și europene cu referire la lecția de tip atelier, am determinat propriul model de elaborare, aplicare și analiză a acestui tip de activitate intelectuală, corelat finalităților educației lingvistice și educației literar-artistice. Astfel, profesorul de limba și literatura română, dar și de oricare altă disciplină din ariile Limbă și comunicare; socioumană, care-

și asumă conștient statutul, responsabilitatea, ipostaza profesorului de lectură, va avea siguranța corectitudinii științifice și pe cea a creativității didactice, aplicând auxiliarul în calitate de suport temeinic și ghid al lecturii de fidelizare a relației epistemice, formative, emoțional-afective, în câmpul literaturii naționale și a autorilor români de referință. În acest scop, apelăm la principiile EL/ ELA, cele care ne facilitează demersul structurant și convingător în abordarea textului la treapta de liceu:

- „**sistematizarea și coerența demersurilor educaționale proiectate**, care prevede perfecționarea și dezvoltarea competențelor comunicative (orale și scrise) lectorale/ literare ale elevului;
- **adecvarea la particularitățile de vârstă ale elevilor sau principiul accesibilității**, luat în considerare la formularea obiectivelor, proiectarea conținuturilor, selectarea operelor literare;
- **corelarea sistemelor instrumentale ale comunicării și lecturii**;
- **centrarea pe aspectul formativ-participativ al instruirii**: se mizează pe decodarea lingvistică a textului literar, pe receptarea adecvată și interpretarea proprie/ originală (din mai multe perspective) a textelor literare, pe capacitatea de a-și cultiva experiențe literare/ estetice proprii;
- **axiologic/ valoric**, aplicat în selectarea textelor recomandate și a elementelor de conținut;

- **abordarea textului din perspectiva semiotică și hermeneutică**: identificarea și interpretarea semnelor, decodarea textului, analiza, sinteza etc.;
- **corelarea transdisciplinară/ interdisciplinară**: s-a urmărit eșalonarea optim sincronizată a conținuturilor literare cu cele ale disciplinelor umaniste pe arii curriculare;
- **deschiderea și schimbările permanente** în domeniul social, în general și educațional, în special."[1]

În plan metodologic, lucrarea corelează întocmai coordonatele didactice pe care este structurat studiul textului la treapta de liceu. Astfel, prezentul suport corespunde și răspunde politicilor naționale și europene de studiu al textelor în educația pentru valori, ancorând interesul de lectură al liceenilor pe următorii vectori de conținut, pe clase, după cum urmează:

CLASA a X-a: Coordonata didactică – *Cititorul și opera* (genuri și specii literare; limbă și comunicare pentru formarea cititorului-receptor al operei). Nu vom insista asupra teoretizărilor excesive. Aspectele de istorie, teorie și critică literară au fost selectate adecvat și vizează relația directă și deplină cu fenomenul literar și cu opera pusă în discuție. Se urmărește, cu prioritate, studiul textelor prin aplicarea experienței de lectură și a elementelor de teorie a literaturii, menite să faciliteze receptarea și interpretarea operei literare.

[1] *Curriculum național la limba și literatura română*, clasele X-XII. – Chișinău: Lyceum, 2020, pp. 7-8.

Accentul de pe text trece pe formarea cititorului pentru tot parcursul vieții.

CLASA a XI-a: Coordonata didactică – *Cititorul și contextul istoric-cultural-estetic* (curente literare și culturale; limbă și comunicare pentru formarea vorbitorului și a scriptorului cult). Elevii vor putea înțelege și urmări specificul evoluției axiologice în timp a literaturii române, fiind antrenați în activitatea de receptare și interpretare a valorilor spirituale general-umane din cadrul culturii și literaturii române. Vorbirea și scrierea ca abilități de comunicare și de viață, formarea elevului-interpret al operei literare și al literaturii ca artă a cuvântului constituie o prioritate.

CLASA a XII-a: Coordonata didactică – *Cititorul, textul și contextul istoric-cultural-estetic* (curente literare românești (modernismele și postmodernismul)) – *Cititorul și universul artistic al personalității literare* (studiul personalității și creației scriitorului; limbă și comunicare pentru formarea cititorului avizat și a vorbitorului cult). Demersul didactic se orientează spre studiul unor texte monumentale în literatura națională, cu racordare la un larg context cultural. Acestea sunt integrate în mod echilibrat, asigurând abordarea metodică și holistică a procesului de comunicare și, în același timp, apropiind actul de învățare de realitatea imediată, de viața privată și publică a elevului, de interesele liceanului-adolescent.

Astfel, noutatea punctului nostru de vedere constă în valorificarea textului literar-artistic la liceu, angajând atelierul

de lectură ca tip de activitate didactică la clasă (în mediul formal), acasă (în mediu nonformal), ca suport inter- și intracurricular (relația LLR – istorie, LLR – geografie). O dominantă specifică atelierelor recomandate este cea a exegezei lecturale în aspectul transdisciplinar al textului. Pe baza algoritmilor didactici propuși în cadrul atelierelor date, cititorul de liceu va fi antrenat în căutare de soluții multiple, variate, complexe la probleme existențiale fundamentale, pe care autorul de text literar consacrat le abordează cu instrumentele literaturii ca artă a cuvântului și ca știință a valorii. În acest mod, profesorii vor parcurge atelierele în patru pași posibili, structurați pe domenii relevante lecturii și competenței literar-lecturală:

domeniul cognitiv – elevul va afla informația nouă despre fiecare scriitor inclus, o va procesa, demonstrând înțelegere. Aceste discuții îl vor ajuta să valorifice contextul social-istoric și să aprecieze complexitatea spațiului literaturii;

domeniul afectiv – elevul va fi sensibilizat în plan afectiv, atitudinal, cu o gamă variată de valori, sentimente, atitudini, pe care și le va apropria, urmând transferul valoric de la text la propria personalitate de cititor. Aici, vor fi de folos cele mai relevante secvențe din operele recomandate, solicitând comentarea stărilor de spirit postlecturale, demonstrând abilități critice/ metacognitive;

domeniul aplicativ – liceanul va transfera cunoștințele noi, încadrându-le în propriul sistem de valori; va interpreta diverse fragmente literare, exprimându-și gândurile și ideile într-un mod original și inovativ;

extindere – respectând algoritmul de realizare a sarcinilor creative, elevul va elabora texte metaliterare; va dezvolta abilitățile și competențele de scriere, exersând argumentarea în produse scrise relevante exercițiilor de sinteză și generalizare a lecturilor plurale (eseuri literare, tablete, compoziții școlare solicitate de curriculum și nu doar) – toate constituind activități de redactare creativă.

Actele de lectură pe care le recomandăm implică următoarele beneficii pentru cititor, pe care le interpretăm ca avantaje indubitabile în formarea profilului de cititor avizat la treapta de liceu:

- ✓ **avantajul cognitiv** – prin lectura textelor reprezentative din literatura română pentru curente, direcții, școli și teme literare relevante, liceenii își vor extinde orizontul cunoașterii despre individualități creatoare, personalități exponențiale pentru fenomenul literar românesc în evoluție, pentru textul literar-artistic scris în limba română de-a lungul timpului și/ sau creat la zi, despre lume, despre realitate;
- ✓ **avantajul aplicativ** – aplicarea atelierelor de lectură are drept consecință formarea și consolidarea deprinderilor de muncă intelectuală, dezvoltarea gândirii, a imaginației, a capacității de exprimare corectă și expresivă a cititorului în raport cu mesajele, orizonturile, viziunile, spațiile literare cercetate prin text;
- ✓ **avantajul formativ** – atelierele de lectură formează abilitățile etice și estetice ale cititorului de liceu.

Prin acest tip de lecții, profesorul își va propune, ca obiectiv fundamental al receptării literaturii, cultura comunicaţională şi literar-artistică a liceenilor, având în vedere prin aceasta capacitatea educabililor de a înţelege lumea din jurul lor, de a comunica, de a interacţiona cu semenii, de a utiliza în mod eficient şi creativ capacităţile proprii, de a continua în orice etapă a existenţei procesul de învăţare și formare prin text. Cu atelierele de lectură propuse, profesorul va urmări și dezvoltarea inteligenţei interpersonale şi intrapersonale, formarea caracterului, dezvoltarea personalităţii cititorilor de liceu. Pe parcursul realizării sarcinilor de atelier, cadrul didactic va valorifica feedbackul, își va exprima părerea, va interveni și va aprecia nivelul lectural și comportamentul lectoral al liceenilor supuși experimentului investigativ prin text și prin sarcini de lucru curriculare, dar și extracurriculare.

Astfel, profesorii de limbă și literatura română vor urmări:

actualizarea cunoștințelor literare: profesorii de limba și literatura română trebuie să fie mereu la curent cu noile lucrări literare, tendințe și cercetări din domeniu. Atelierele de lectură le oferă ocazia de a explora texte noi sau de a aprofunda opere deja cunoscute prin discuții și analize împreună cu liceenii;

promovarea gândirii critice: prin analiza aprofundată a operelor literare propuse și prin dezbateri asupra acestora, profesorii vor promova gândirea critică și abilitatea de a încuraja aceeași abordare în rândul elevilor lor;

dezvoltarea abilităților didactice: atelierele includ și sesiuni despre strategii didactice inovatoare, care să ajute

profesorii să îmbunătățească modul în care predau literatura, realizează procesul de receptare a textelor și de contextualizare a finalităților educației literar-artistice. Aceasta poate include, de exemplu, metode interactive de lectură, activități de grup sau utilizarea tehnologiei în predarea operelor literare;

promovarea culturii literare: prezentele atelierele de lectură contribuie la consolidarea culturii literare de calitate, având un impact complex asupra modului în care liceenii percep și înțeleg literatura română ca axiologie, ca spațiu formativ și ca instrument cognitiv și existențial.

Auxiliarul va facilita munca profesorului de limbă și literatură română la lecția *Atelier de lectură*, promovând prin activități reale formarea de competențe centrate pe elev. El va ghida, va explica, va ajuta, va citi împreună cu elevii, va interveni când va fi nevoie, dar nu va face munca în locul acestora.

Atelierele de lectură sunt o modalitate excelentă de a încuraja cititorii să se implice activ în procesul de învățare prin și pentru textul literar. Iată câteva sugestii edificatoare:

- alegeți texte variate și interesante!
- încurajați colaborarea prin text!
- oferiți feedback general și nuanțat!
- adaptați activitățile la nevoile cititorilor!
- utilizați metode interactive de lectură, interpretare, creare a textelor!

Totodată, este binevenit și profesorilor de științe socioumane, mai ales că operele recomandate aici se află într-un

dialog deschis cu lumea socială, politică și istorică, cu realitatea cotidiană. Vor valoriza demnitatea umană și drepturile omului, diversitatea culturală, democrația, dreptatea, egalitatea, echitatea. Vor promova deschiderea față de alteritatea culturală și față de alte convingeri, respectul pentru drepturile proprii şi ale celorlalţi, indiferent de etnia, limba, cultura, religia, genul, vârsta, originea sau statutul social şi cultural al acestora, iar această perspectivă va oferi posibilitatea de a (re)gândi și (re)considera fenomenul literar-artistic într-un cadru mult mai larg, interdisciplinar și transdisciplinar prin text ca ustensilă și probă a cunoașterii și a devenirii umane în acord cu vârsta, interesele, preferințele, așteptările, viziunile și atitudinile tinerilor. Aceștia trebuie învățați să locuiască lumea textului ca pe un univers compensativ realității, din care să înțeleagă și să aprecieze valorile ca pe unica și esențiala modalitate de a fi împreună cu ceilalți; să decodifice textul pentru a percepe viața și rosturile ei și pentru a lua o cale de acțiune corectă.

Așadar, instrumentele noastre – atelierele de lectură –nu nu sunt doar despre a citi – sunt despre a reflecta, a înțelege și a construi punți între oameni prin intermediul textelor valoroase. Iar didactica edificatoare a acestora, pe care o propunem cu generozitate, transformă, provoacă și creează reale conexiuni durabile între cititori, autori și texte exponențiale.

BIBLIOGRAFIE

1. Aniţoi Galina. *Paradoxurile tranziţiei. Personajele lui Dan Lungu, Iulian Ciocan şi Dumitru Crudu între nostalgie şi schimbare*. În *Philologia*, LXIII, mai-august 2021, pp. 54-53.
2. Bantoș Ana. *Scriitorul și dreptatea sa. Tatiana Țîbuleac, „Grădina de sticlă”*. În: *Limba română*, Revistă de ştiinţă şi cultură, nr. 2 (252), aprilie - iunie 2019, Chişinău.
3. Botezatu Eliza. *Dumitru Matcovschi: între rapsodie și pamflet*. În: *Dumitru Matcovschi – poet și om al cetății*. – Chișinău: Știința, 2009.
4. Ciopraga Constantin. *Aprecieri*. În: *Dumitru Matcovschi, Vad*. – Chişinău: Litera, 1989.
5. Codreanu Theodor. *Literatura română în zece prozatori*. – București: Contemporanul, 2017.
6. Codreanu Theodor. *Scriitori basarabeni*. – București: Editura Academiei Române, 2019.
7. Cornea Paul. *Introducere în teoria lecturii*. – București: Minerva, 1988.
8. Cosovan Olga. *Atelierul de lectură: formarea cititorului reflelxiv*. În *Didactica Pro...*, nr. 3-4 (13-14), Chișinău, 2020, p. 122.
9. Crețu Bogdan. *Ascensiunea și declinul omului nou*. În: *Observator cultural*, nr. 363 din 15.03.2007. [online] https://www.observatorcultural.ro/articol/ascensiunea-si-declinul-omului-nou-2/

10. Cristea Sorin. *Dicționar de pedagogie*. – Chișinău-București: Grupul Editorial Litera, 2000.
11. *Curriculum național la limba și literatura română*, clasele X-XII. – Chișinău: Lyceum, 2020.
12. Derșidan Ioan. *Metodica predării limbii și literaturii române*. – Oradea: EU Emanuel, 2003.
13. Gherman Oxana. *Atelierul de lectură. Repere metodologice*. În: Instrumentul Bibliometric Național. [online] https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/p-67-80.pdf
14. Ghicov Adrian. *Didactica textului în rețea*. – Chișinău: S.n., Tipografia „Print-Caro", 2017.
15. Ghicov Adrian. *Lectura atitudinală și creațiile verbale ale elevilor*. – Chișinău: Tipografia Print-Caro, 2019.
16. *Ghid de implementare a curriculumului disciplinar*. – Chișinău: Lyceum, 2020.
17. Graur Smaranda. *Importanța lecturii în formarea competențelor de comunicare*. În: *Lectura de plăcere de la teorie la exemple de bune practici*. – Cluj-Napoca, 2018.
18. Ilie Emanuela. *Didactica limbii și literaturii române*. – Iași: Polirom, 2020.
19. *Literatura română din Basarabia: fracturi și reîntemeieri*. (coord. Constantin Dram) – Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", 2023.
20. Lungu Dan. *Sînt o babă comunistă!* – Iași: Polirom, 2022.

21. Marin Mariana. *Proiectarea atelierelor ca formă de organizare interactivă din perspectiva acțional-axiologică*. În: *Didactica Pro*, nr. 5-6 (69-70), Chișinău, 2011.
22. Matcovschi Dumitru. *Toamna porumbeilor albi*. – Chișinău: Cartier, 2017.
23. Pamfil Alina. Onojescu Monica. *Lecturi specifice. Suporturi și hermeneutici*. – Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2016.
24. Parfene Constantin. *Metodica studierii limbii și literaturii române în școală. Ghid teoritico-aplicativ*. – Iași: Polirom, 1999.
25. Sâmihăian Florentina. *Investigarea și stimularea interesului pentru lectură al elevilor*. – Ministerul Educației și Cercetării, 2017.
26. Serebrian Oleg. *Cântecul mării*. – Chișinău: Cartier, 2019.
27. Țîbuleac Tatiana. *Grădina de sticlă*. – Chișinău: Cartier, 2019.